

Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı

- **Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi Haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı (23 may 2001-ci il)**
- **Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı (9-10 noyabr 2001-ci il)**
- **Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin nitqi (10 noyabr 2001-ci il)**
- **"Gülüstan" sarayında Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının iştirakçıları şərəfinə təşkil edilmiş rəsmi qəbulda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin nitqi (10 noyabr 2001-ci il)**
- **Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının Qətnaməsi (10 noyabr 2001-ci il)**
- **Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı nümayəndələrinin bütün Dünya Azərbaycanlılarına Müraciəti (10 noyabr 2001-ci il)**
- **Dünya Azərbaycanlılarının I qurultayının nümayəndələrinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevə Müraciəti (10 noyabr 2001-ci il)**
- **Dünya Azərbaycanlılarının I qurultayı nümayəndələrinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ problemi ilə əlaqədar dünya ictimaiyyətinə, beynəlxalq təşkilatlara, xarici ölkələrin hökumət rəhbərlərinə və parlamentlərinə Müraciəti (10 noyabr 2001-ci il)**
- **Dünya Azərbaycanlılarının I qurultayı nümayəndələrinin 2001-ci il sentyabrın 11-də Amerika Birləşmiş Ştatlarında törədilmiş qanlı terror hadisələri ilə bağlı Amerika xalqına Müraciəti (10 noyabr 2001-ci il)**
- **Dünya Azərbaycanlılarının 2001-ci il noyabrın 9-10-da Bakı şəhərində keçirilmiş I Qurultayının yekunları haqqında Məlumat**

DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ I QURULTAYININ KEÇİRİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI

Bu il ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında əlamətdar hadisə — Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin 10-illik yubileyi geniş qeyd olunur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2001-ci il 20 mart tarixli fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin onuncu ildönümünə həsr edilən tədbirlər planı təsdiq olunmuş və onun həyata keçirilməsi üçün ölkəmizin bütün guşələrində əməli işlər aparılır. Azərbaycanın onillik müstəqil inkişaf yolunun təhlilinə həsr olunmuş elmi simpozium və konfranslar keçirilir, bu müddət ərzində əldə olunmuş nailiyyətləri əks etdirən sərəgilər, kinofilmlər nümayiş etdirilir, çap məmulatı hazırlanır, müxtəlif kütləvi tədbirlər təşkil edilir.

Bütün obyektiv çətinliklərə, bu və ya digər problemlərə baxmayaraq, tarixi baxımdan olduqca qısa bir müddət - on il ərzində xalqımızın əvəzsiz milli sərvəti olan müstəqilliyin qorunub möhkəmləndirilməsi, demokratik hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğunun həyata keçirilməsi, yeni iqtisadi münasibətlər sisteminin yaradılması, Ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin bərqərar edilməsi, əhalinin təhlükəsizliyinin və rifahının təmin edilməsi sahələrində qazanılmış nailiyyətlər Azərbaycanın intensiv inkişaf dövrünə qədəm qoymasına imkan yaratmışdır. Bu gün qətiyyətlə demək olar ki, Azərbaycanda artıq sosial-iqtisadi inkişafın yeni mərhələsinin möhkəm təməli qoyulmuş və ölkəmiz müstəqil inkişaf yolu ilə inamla irəliləyir. Azərbaycan müstəqil dövlət kimi bütün dünyada tanınır və dünya birliyində öz layiqli yerini tutur. Müstəqilliyimiz sarsılmaz, dönməz xarakter almışdır.

Müstəqil inkişaf yolunda atılmış hər bir uğurlu addım, əldə edilmiş hər bir qələbə xalqımızı azad, müstəqil Azərbaycanın xoşbəxt gələcəyinə dərin nikbinlik və böyük inamla baxmağa ruhlandırır, ona yeni güc, qüvvət verir. Azərbaycan Respublikasının hər bir uğuru dünyanın hansı ölkəsində yaşamasından asılı olmayaraq bütün həmvətənlərimizin də qəlblərində böyük qürur və iftixar hissi doğurur. Bütün dünya azərbaycanlılarının əcdadlarının məskəni, tarixi vətəni olan Azərbaycan soydaşlarımızın daim diqqət mərkəzindədir.

Ölkəmizin inkişaf və tərəqqi yolundakı nailiyyətlərində dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan, ürəklərində Azərbaycan amalını daşıyan bütün həmvətənlərimizin də öz payı var. Müstəqil Azərbaycan Respublikası dünyanın ayrı-ayrı ölkələrinə səpələnmiş soydaşlarımıza doğma atalıq duyğuları bəsləyir, öz övladlıq borclarını layiqincə yerinə yetirə bilmələri üçün onlara lazımi imkanların yaradılmasına səy göstərir,

Azərbaycanlılar minilliklər boyu özlərinin doğma torpağı olan tarixi Azərbaycan ərazisində yaşayaraq dünya sivilizasiyasına böyük töhfələr vermişlər. Müharibələr, inqilablar, hərbi münaqişələr, dünyada gedən müxtəlif ictimai-siyasi proseslər nəticəsində Azərbaycan parçalanmış, azərbaycanlıların bir qismi öz yurd-yuvalarından didərgin salınmış, deportasiyalara məruz qalmış, bir-birindən ayrı düşmüşdür. İş tapmaq, təhsil almaq məqsədilə doğma yurdu tərk edərək başqa ölkələrdə qərar tutub yaşayan azərbaycanlılar da vardır.

Beləliklə də, azərbaycanlılar tarixi Azərbaycan torpaqlarından bütün dünyaya yayılmışlar. Hal-hazırda onlar dünyanın bir çox ölkələrində yaşayırlar. Rusiyada, Ukraynada, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin digər ölkələrində, Baltıqyanı ölkələrdə, Avropada, Amerikada. Şərq ölkələrində iri Azərbaycan icmaları yaranmışdır.

Öz doğma yurdunda yaşayan azərbaycanlılar başqa ölkələrdə məskunlaşmış həmvətənləri ilə həmişə maraqlanmış, onlarla əlaqələr yaratmaq arzusu ilə yaşamışlar. Lakin keçmiş sovet dövlətinin qadağaları bu arzunun həyata keçirilməsinə imkan verməmişdir. Sovet rejiminin zəifləməyə başladığı 80-ci illərin sonlarında Azərbaycan xalqı öz həmvətənləri ilə əlaqələr yaratmaq üçün səylərini artırdı. Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi 1991-ci il 16 dekabr tarixli qərarı ilə həmin səylərin böyük əhəmiyyətini nəzərə alaraq dekabrın 31-ni Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü elan etdi. Sonra bu bayramın bütün ölkədə rəsmi qeyd edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Ali Soveti də qərar qəbul etdi. Beləliklə, 1991-ci ildən etibarən Azərbaycanda hamımız üçün əziz bir bayram olan 31 dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü təntənə ilə qeyd olunur. Bu bayramı ayrı-ayrı ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılarla əlaqələr qurmaq, onlar arasında birlik və həmrəylik yaratmaq işində mühüm rol oynayır.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının daxili və xarici siyasət sahələrində fəaliyyəti, əldə etdiyi uğurlar bütün dünya azərbaycanlılarının milli şüurunu, özünüdərkini, ana torpağı Azərbaycana bağlılığını günü-gündən möhkəmləndirir. Azərbaycan icmalarının ayrı-ayrı ölkələrdə fəaliyyət göstərən cəmiyyətləri, klub və dərnəkləri soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin təşkilatlanması, səylərinin birləşdirilməsi, onların fəaliyyətinə məqsədyönlü xarakter verilməsi yolunda faydalı iş aparır, məskunlaşdıqları ölkələrdə Azərbaycanı daha yaxından tanımaq üçün müxtəlif tədbirlər görür. Bu qurumlar bir-biri ilə, habelə Azərbaycan Respublikasının hökumət və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əlaqələr yaradır, əməkdaşlıq etməyə səy göstərirlər. Müstəqil Azərbaycan Respublikası isə bütün dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyinə nail olmaq üçün öz üzərinə tarixi missiyanı yerinə yetirməyə çalışır. Həmin yolda bu vaxta kimi atılmış addımların nəticələrinin təhlili göstərir ki, xaricdəki Azərbaycan diasporunun imkanlarından geniş istifadə olunması, sanballı bir qüvvəyə çevrilməsi yolunda hələ çox iş görülməlidir. Belə bir işin məqsədyönlü və uğurlu yerinə yetirilməsi isə ilk növbədə həmin sahədə toplanmış təcrübənin hərtərəfli müzakirə və təhlil edilib müvafiq strateji proqramın hazırlanmasını tələb edir.

Xaricdə yaşayan soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi, dünya azərbaycanlıları arasında birliyin və həmrəyliyin təmin olunması, habelə Azərbaycan icmaları, cəmiyyət və birliklərinin fəaliyyətinin gücləndirilməsi və əlaqələndirilməsi ilə bağlı məsələlərin müzakirə edilməsi zərurətini nəzərə alaraq **qərara alıram**:

1. 2001-ci il noyabrın 9-10-da Bakı şəhərində Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı keçirilsin.
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatı Dünya Azərbaycanlılarının 1 Qurultayının keçirilməsi məqsədilə işçi qrupu yaratsın, iş planı hazırlayıb təsdiq etsin və onun yerinə yetirilməsinə nəzarət etsin.
3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

Heydər ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 may 2001-ci il

DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ I QURULTAYI

9-10 noyabr 2001-ci il

Müstəqilliyin ilk illərindən etibarən, azərbaycanlıların təşkilatlanması məsələsi ilk növbədə ideoloji və tarixi əhəmiyyət daşıyan problem olaraq qalırdı. Onun həllinə nail olmaq üçün Azərbaycan dövlətinin ideyasiyasi təməlini yaratmaq, iqtisadi qüdrətinə və siyasi nüfuzuna güclü inam formalaşdırmaq tələb olunurdu. Ümummilli lider Heydər Əliyev də bu ideyanın həyata keçirilməsi prosesinə məhz həmin amilləri nəzərə almaqla başlamışdır. Azərbaycan dövlətinin tarixi ənənələrinin formalaşması, onun siyasi əsaslarının mükəmməl bir ideoloji sistemin tərkib hissəsi kimi təsbit olunması milli dövlətçilik təfəkkürünün meydana gəlməsində müstəsna rol oynamışdır. Milli dövlətçilik düşüncəsi isə artıq XX əsrin sonları, XXI əsrin əvvəllərində vahid ideoloji konsepsiya kimi özünü təsdiq etmişdir. Şəriksiz müəllifi Heydər Əliyev olan dünya azərbaycanlılarının birləşdirilməsi məhz bu ideologiyaya əsaslanırdı. Ümummilli liderimizin böyük fədakarlıq bahasına ayağa qaldırdığı Azərbaycan dövləti, qısa vaxt ərzində bütün dünya azərbaycanlılarının tarixi və siyasi istinadgahına, dayaq nöqtəsinə çevrilmişdir.

Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi, onlar arasında birliyin və həmrəyliyin təmin olunması, habelə Azərbaycan icmaları, cəmiyyət və birliklərin fəaliyyətinin gücləndirilməsi və əlaqələndirilməsi ilə bağlı məsələlərin birgə müzakirəsi zərurətini nəzərə alaraq Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi haqqında 2001-ci ilin may ayının 23-də ümummilli lider Heydər Əliyevin məlum sərəncamı bu möhtəşəm ideologiyanın gerçəkləşməsinə istiqamətlənmişdir.

Həmin ilin noyabr ayının 9-u və 10-da Bakıda keçirilən Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı Azərbaycan tarixinə böyük bir prosesin başlanğıcı kimi daxil olmuşdur. I qurultayda 36 ölkədən 200-dən çox müxtəlif təşkilatı təmsil edən 406 nümayəndə və 63 qonaq iştirak etmişdir. Bu qurultayda Azərbaycan Respublikası 130-dan çox dövlət və ictimai qurumlardan, elm, təhsil, mədəniyyət və digər yaradıcı təşkilatlardan, 25 siyasi partiyadan 702 nümayəndə və 844 qonaq ilə təmsil olunmuşdur. Yüksək səviyyədə keçirilən bu mötəbər məclisə soydaşlarımız böyük həvəslə gəlmiş, tarixi Vətən qarşısında hesabatlarla çıxış etmişlər. Bu qurultay dünya azərbaycanlılarının həmrəliyinin, birliyinin yaranması və inkişafı sahəsində mühüm əhəmiyyətə malik olmaqla yanaşı, müstəqil Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında tarixi hadisəyə çevrilmişdir.

“Bu gün keçirilən qurultay xaricdə yaşayan soydaşlarımızın daha da həmrəy olması, təşkilatlanması üçün yeni bir mərhələnin başlanğıcıdır” - deyərək onun əhəmiyyətini xüsusi vurğulayan ümummilli lider Heydər Əliyev öz nitqində dünya azərbaycanlıları ilə əlaqələri təmin edən dövlət qurumunun yaradılmasına ehtiyac duyulduğunu da bildirmişdir: **«Mən qurultayın sonunda belə nəticəyə gəldim ki, həqiqətən Azərbaycanda diaspor ilə iş üçün xüsusi bir dövlət orqanı yaradılmalıdır. Güman edirəm ki, biz bu günlərdə belə bir orqanı yaradacağıq, əlaqələr daha da genişlənəcək, inkişaf edəcək, irəliyə doğru gedəcəkdir»**.

Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının qəbul etdiyi qətnamədə deyilirdi: «Azərbaycanlıların Müstəqil Azərbaycan dövləti ilə mədəni, ictimai, siyasi, iqtisadi və s. əlaqələri daha da gücləndirilsin və bu zaman nəzərə alınsın ki, müstəqil Azərbaycan Respublikası dünyanın harasında məskunlaşmasından asılı olmayaraq, bütün azərbaycanlıların mənəvi dayağı, milli mədəni maraqlarının ifadəçisidir. Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qorunması, müstəqil respublikaya hər hansı formada - daxildən, yaxud xaricdən göstərilən təcavüzün qarşısının alınması onun demokratik, dünyəvi, hüquqi, milli bir dövlət olaraq inkişaf edib möhkəmlənməsi yalnız respublika vətəndaşlarının deyil, habelə dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımızın, hər bir azərbaycanlının müqəddəs işidir».

Qurultay iştirakçıları Vətənin maraqları naminə, Azərbaycançılıq ideologiyasının gerçəkləşdirilməsi istiqamətində hər bir azərbaycanlının fəal iştirakının zəruriliyi barədə yəxətil fikrə gəlmişdir. Bu qurultay bir daha təsdiqləmişdir ki, böyük dövlət xadimi Heydər Əliyevin müəllifi olduğu Azərbaycançılıq ideologiyası bu gün dünyanın müxtəlif guşələrində yaşayan həmvətənlərimiz üçün milli birliyin və həmrəyliyin əsas Konsepsiyası kimi qəbul olunmaqdadır. Bu formul Müstəqil Azərbaycan dövlətinin çiçəklənməsinə və möhkəmlənməsinə, bütün dünya azərbaycanlılarının milli özünüdərkinə təkan verən mühüm amillərdəndir. Heydər Əliyevin qurduğu müstəqil Azərbaycanın sabahı məhz böyük zəhmət hesabına əldə olunmuş bu tarixi nailiyyətin qorunub saxlanılmasından asılıdır.

Ümummilli liderimiz tək-cə milli birliyə necə nail olmağın yolunu deyil, eyni zamanda onu qorumağın yollarını da göstərmişdir. Heydər Əliyev qurultaydakı nitqində bildirmişdir: **«Sizdən çox şey tələb olunmur. Sadəcə, siz unutmamalısiniz ki, dünyada Müstəqil Azərbaycan dövləti var. Unutmamalısınız ki, bu torpaq bütün azərbaycanlıların doğma torpağıdır. Unutmamalısınız ki, Azərbaycan dövləti mümkün olan çərçivədə hər birinizin hüquqlarınızın qorunması üçün lazımı işlər görəcəkdir və bilməlisiniz ki, biz dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan azərbaycanlılar haqqında daim düşünürük, maraqlanırıq, hər bir həmvətənimizin yaxşı, fəravan yaşamasını istəyirik, yaşadığı ölkədə özünəlayiq yer tutmasını istəyirik. Azərbaycanlı həmvətənlərimiz, həmyerlilərimiz gərək yaşadığı hər yerdə digər xalqlara, millətlərə, yaşadıkları ölkənin vətəndaşlarına daim çatdırsınlar ki, bu gün Azərbaycan nədir, Azərbaycanın keçmişi nə olubdur, Azərbaycanın bu günü nədir, Azərbaycanın gələcəyi nədir?!»** Ümummilli lider Heydər Əliyevin bu fikirləri dünya azərbaycanlılarının təşkilatlanması prosesinin tarixi zərurət olduğunu göstərirdi.

Qeyd etmək lazımdır ki, qurultaya qədər bu sahədə həqiqətən ciddi problemlər mövcud idi. Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının həmvətənlərimizə ünvanladığı müraciətdə də bu problem öz əksini tapmışdır: **«Bu gün dünyanın hər yerində yaşayan azərbaycanlılar müxtəlif dövrlərdə mühacirət etmiş insanların övladlarını, nəsillərini və Azərbaycandan kənardə yaşayan digər soydaşlarımızı təmsil edir.**

Soydaşlarınızın əksəriyyəti özgə millətlər içərisində azərbaycançılığı, milli xüsusiyyətlərimizi, adət-ənənələrimizi, dinimizi qoruya bilmiş və övladlarına ötürmüşlər. Amma bir həqiqət qeyd olunmalıdır ki, ayrı-ayrı cəhdlərə baxmayaraq, uzun bir tarixi əhatə Fəsil edən dövr ərzində dünya azərbaycanlıları yaşadıkları dövlətlərdə bir-birilə birlik nümayiş etdirə bilməmiş, mütəşəkkil qaydada təşkilatlanmamış, icmalar şəklində təmsil olunmuş, dağınıq şəkildə yaşamışlar. Bu da sözsüz ki, milli əlaqələrin və müvafiq olaraq milli varlığın zəifləməsinə gətirib çıxarmışdır». Beləliklə, xalqımızın mənəvi birliyi, Azərbaycançılıq ideyaları Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayında öz parlaq təcəssümünü tapmışdır. Xarici ölkələrdə yaşayan bir çox həmvətənlərimizin iştirak etdiyi, bu qurultayda ümummillə lider Heydər Əliyevin proqram xarakterli çıxışı diasporumuzun formalaşmasında, bütövlükdə milli-tarixi proseslərin inkişafında keyfiyyətcə yeni mərhələ açmışdır. Heydər Əliyev qurultaydakı nitqində Azərbaycan dövlətinin keçdiyi tarixi inkişaf yolunun mərhələlərini geniş təhlil etmiş, xalqımızın müstəqillik qazandıqdan sonra üzləşdiyi siyasi-iqtisadi problemlərin üzərində dayanaraq, qurultay iştirakçılarını məlumatlandırmış, Azərbaycanda demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğu sahəsində görülmüş işlərlə tanış etmişdir.

Ümummillə lider Heydər Əliyev dünya azərbaycanlılarının indiyədək Vətənin mənafeyi naminə gördükləri işləri yüksək qiymətləndirərək, eyni zamanda tarixi Vətənlə əlaqələrinin yaradılması və möhkəmləndirilməsinə dair dəyərli tapşırıq və tövsiyələrini vermişdir. Azərbaycan dövlətinin bu istiqamətdə siyasətini səciyyələndirərək onun üstün cəhətini xüsusilə vurğulamışdır: **«Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası Azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz Azərbaycançılığı Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adətənənələrini yaşatmalıyıq».**

Azərbaycançılıq yalnız Azərbaycan Respublikasında yaşayan azərbaycanlıların deyil, həm də bütün dünya azərbaycanlılarının milli-mənəvi maraqlarını ifadə edən məfkurə kimi, xalqımız tərəfindən qəbul olunmuşdur. Bu məfkurənin daşıyıcısı olan azərbaycanlının harada yaşamasından və hansı ölkənin vətəndaşı olmasından asılı olmayaraq, tarixi Vətəni olan Azərbaycan Respublikasını düşünür, təəssübünü çəkir, onun nüfuzunu uca tutur. Ümummillə lider Heydər Əliyevin şəxsiyyətinə, apardığı siyasətə inam nəticəsində milliyətcə azərbaycanlı olmasa da, bir neçə əsr Azərbaycanda yaşamış və Azərbaycanı özünün tarixi Vətəni sayan insanlar da ölkəmizin maraqlarına xidmət etməklə, Azərbaycançılıq məfkurəsinin daşıyıcısına çevrilmişlər.

«Gərək biz hamımız birlikdə çalışaq ki, Müstəqil Azərbaycan dövləti, onun daxili siyasəti, Azərbaycanda gedən demokratik proseslər, Azərbaycanda gedən iqtisadi islahatlar, Azərbaycanda həyata keçirilən hüquqi islahatlar, insan hüquqlarının təmin olunması, Azərbaycanda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlətin yaranması və inkişaf etməsi bütün dünyaya çatsın və tanınsın» - deyən Heydər Əliyev bununla dünya azərbaycanlılarının vahid bir güc mərkəzi kimi formalaşmasının əsasını qoymağa çağırmışdır. Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi həmvətənlərimizin təşkilatlanması prosesində əhəmiyyətli dönüşə gətirib çıxaran addım olmuşdur. Şübhəsiz, Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə həyata keçmiş bu tarixi hadisə Azərbaycan diasporunun daha mütəşəkkil şəkildə və dinamik fəaliyyətinə təkan vermişdir. Vacib məqamlardan biri də bundan ibarətdir ki, Azərbaycan dövlətinin həyata keçirdiyi bu tədbirlərin hər biri xaricdə yaşayan

soydaşlarımızın milli maraqlarımızın gerçəkləşdirilməsində yaxından iştirakına təminat yaratmışdır. Qeyd olunan faktlara əsaslanaraq, bu gün fəxrlə deyə bilərik: dünya azərbaycanlılarının əsil milli özünüdərk və ümummilli ideyası olan Azərbaycançılıq məfkurəsi, müstəqil dövlətçilik və milli-mənəvi dəyərlər ətrafında sıx birləşməsi prosesi başlanmışdır.

Azərbaycan diasporu: böyük yolun başlanğıcı. Bakı, 2008, S. 32-39.

**DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ I QURULTAYINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
HEYDƏR ƏLİYEVİN
NİTQİ**

10 noyabr 2001-ci il

Əziz həmvətənlər!

Hörmətli nümayəndələr və qonaqlar!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Sizi Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının açılışı münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm, qurultayın işinə uğurlar diləyirəm.

Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı müstəqil Azərbaycanın həyatında, bütün dünya azərbaycanlılarının həyatında tarixi hadisədir. Bütün dünyada yaşayan azərbaycanlıların, Azərbaycan icmalarının nümayəndələri ilk dəfə olaraq Azərbaycana, onun paytaxtı Bakı şəhərinə toplaşmışlar və özlərinin I qurultayını keçirirlər. Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi haqqında qəbul etdiyimiz qərara səs verdiklərinə görə və bu qurultayda iştirak etmək üçün Azərbaycana, Bakıya gəldiklərinə görə bütün nümayəndələrə, qonaqlara, onların təmsil etdikləri müxtəlif ölkələrdə olan Azərbaycan icmalarına təşəkkür edirəm.

Biz, Azərbaycanda yaşayan azərbaycanlılar öz həmvətənlərimiz haqqında daim düşünmüşük. Uzun illər Sovetlər İttifaqı kimi böyük bir super dövlətin tərkibində ikən xaricdəki soydaşlarımızla, həmvətənlərimizlə əlaqə saxlamaq mümkün olmadığı halda, biz daim düşünmüşük ki, müxtəlif ölkələrdə azərbaycanlılar necə yaşayırlar, nə edirlər və məhdud imkanlardan istifadə edərək onlarla əlaqələr qurmağa çalışmışıq.

1991-ci ildə Sovetlər İttifaqının dağılması və Sovetlər İttifaqının tərkibində olan 15 müttəfiq respublikaların öz müstəqilliyini əldə etməsi, Azərbaycan xalqının milli azadlıq arzularının yerinə yetirilməsi, Azərbaycanın öz istiqlaliyyətini bəyan etməsi və 1920-ci ildə itirilmiş müstəqilliyini bərpa etməsi bizə imkan verdi ki, müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılarla öz əlaqələrimizi genişləndirərək, onlarla həmrəyliyimizi bildirək və dünya azərbaycanlılarının daha da həmrəy olması üçün öz xidmətlərimizi göstərək. Biz hələ müstəqilliyimizin ilk aylarında, 1991-ci il dekabr ayının 31-də "Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik günü haqqında" qərar qəbul etdik. Biz o vaxtdan bu günü böyük bayram kimi qeyd edirik və o vaxtdan da dünyada yaşayan azərbaycanlılarla əlaqələrimiz tədricən inkişaf etməyə başladı. Bunlar hamısı Azərbaycanın müstəqilliyinin və Azərbaycan xalqının milli azadlığının nəticəsidir.

Azərbaycan xalqı böyük, qədim tarixə malikdir. Çoxəsrlik tariximizdə xalqımız bir çox sınaqlardan çıxmış, yaşamış, öz mənliliyini itirməmiş, öz milliliyini itirməmiş, dünya sivilizasiyasına dəyərli töhfələr vermiş, dünya sivilizasiyasını zənginləşdirmişdir. Ancaq tarixin müxtəlif mərhələlərində azərbaycanlılar bəzi məhrumiyyətlərə düşər olmuşlar. Ona görə də bütün dünyaya səpələnmiş azərbaycanlıların birliyi, həmrəyliyi

indi həm bizim üçün, həm də dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan azərbaycanlılar üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini elan edəndən sonra çox böyük, şanlı-şöhrətli, eyni zamanda məşəqqətli yol keçmişdir. Biz bu günlər Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin elan olunmasının 10-cu ildönümünü böyük təntənə ilə bayram etdik. Biz on il ərzində keçdiyimiz yolu bir də təhlil etdik, eyni zamanda qarşımızda duran vəzifələri müəyyən etdik. Hələ həll olunmamış bir çox problemləri təhlil edib, onların həll olunması üçün lazımi tədbirlər görməyə başladıq.

Azərbaycanın müstəqilliyi və on il müstəqil dövlət kimi yaşaması bizim çoxəsrlik tariximizdə ən əhəmiyyətli, ən vacib, ən dəyərli bir hadisədir. Bizim üçün, müstəqil Azərbaycan üçün bu 10 il asan yol olmayıbdır. Biz Azərbaycanda yeni həyat qurmağa başlamışıq. Azərbaycanın demokratiya yolu ilə getməsinə bəyan etmişik. Azərbaycanda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət qurulması işinə başlamışıq. Azərbaycanın iqtisadiyyatını dünya iqtisadiyyatı, inkişaf etmiş ölkələrin iqtisadiyyatı ilə inteqrasiya etmək, bazar iqtisadiyyatı sisteminə keçmək prosesinə başlamışıq. Bunlar hamısı Azərbaycanın ağır və çətin bir şəraitdə yaşadığı zaman baş vermişdir.

Məlumdur ki, Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə edərkən, yəni bəyan edərkən Ermənistan tərəfindən hərbi təcavüzə məruz qalmışdı və dörd il idi ki, Ermənistan, Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi davam edirdi. Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olan Dağlıq Qarabağ bu illərdə demək olar ki, Azərbaycanın nəzarətindən çıxmış, Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunmuş və onun ətrafında olan yaşayış məntəqələrinə də təcavüzlər başlanmışdı. Məhz belə bir tarixi şəraitdə müstəqil dövlət qurmaq çox ağır və çətin bir iş idi. Eyni zamanda, həm müstəqilliyini elan etməsi ərəfəsində, həm də özünü müstəqil dövlət elan etdikdən sonra Azərbaycanın həyatında çox mürəkkəb proseslər baş vermişdir. Ermənistan silahlı qüvvələri torpaq iddiası ilə çıxış edərək, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ vilayətini əlinə keçirmək məqsədi ilə hərbi əməliyyatlara başladığı və ermənilərin hamısı bu amal ətrafında bir yumruq kimi birləşdiyi bir halda, təəssüf ki, bu, Azərbaycanda olmamışdır.

Çünki o illər Azərbaycanda bütün xalqı birləşdirib, səfərbər edib torpaqlarımızı qorumaq və Ermənistan silahlı qüvvələrinə lazımi cavabı vermək əvəzinə, hakimiyyət mübarizəsi getmiş, daxili çəkişmələr mövcud olmuş, ayrı-ayrı siyasi qüvvələrə məxsus silahlı dəstələr meydana sulamışlar. Bu da təbii ki, Azərbaycanın, xalqın birliyini zəiflətməmiş və nəhayət, 1993-cü ildə Azərbaycan vətəndaş müharibəsi ilə üzləşmiş, Azərbaycanın varlığı təhlükə altına düşmüş və ölkəmizin parçalanması artıq başlanmışdır. Buna görə də müstəqillik elan olunandan sonra Azərbaycanda dövlət quruculuğu işi çox zəif getmişdir.

Bunlar hamısı Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyi pozmuş, xalqın rifah halını ağırlaşdırmışdır. Bizim üçün bunların ən zərərli nəticəsi o idi ki, bu fürsətdən istifadə edən Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ ətrafında olan inzibati rayonlarının bir neçəsini işğal etmiş, o torpaqlarda yaşayan azərbaycanlıları zorla öz yerindən-yurdundan çıxarmışdır. Beləliklə, Azərbaycan torpaqlarının 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altına düşmüş, həm Ermənistan ərazisindən çıxarılmış, həm də işğal olunmuş torpaqlardan çıxarılmış bir milyondan artıq azərbaycanlı indiyədək ağır vəziyyətdə, çadırlarda yaşayır. Azərbaycan belə bir şəraitdə müstəqil dövlət kimi ilk illərini yaşamışdır. Ona görə də bizim qarşımızda duran

vəzifə ondan ibarət idi ki, mənfi proseslərin qarşısı alınsın, Azərbaycanın torpaqlarının müdafiə olunması üçün bütün güclər, səylər səfərbər olunsun və Azərbaycan müstəqil dövlət kimi yaşasın, inkişaf etsin.

Azərbaycanda ondan sonrakı dövr ictimai-siyasi sabitliyin yaranması dövrü olubdur. Biz ondan sonra da - 1994-cü ilin oktyabrında, 1995-ci ilin martında hakimiyyəti silahla devirmək cəhdləri ilə rastlaşdıq. Bunların qarşısı alındı, ancaq bunlar da Azərbaycana zərbələr vurdu.

Biz Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll edilməsi ilə ciddi məşğul olaraq, 1994-cü ilin mayında atəşkəs haqqında razılığa gəldik. İndi 7 ildən artıqdır ki, müharibə getmir, qan tökülmür. Ancaq eyni zamanda, Azərbaycanın torpaqlarının bir qismi Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altındadır və o torpaqlardan çıxarılmış qaçqınlar, köçkünlər ağır vəziyyətdə yaşayırlar.

Azərbaycanın müstəqilliyinin 10 ilinin sonrakı mərhələsi ölkəmizin daxilində ictimai-siyasi vəziyyəti sabitləşdirməkdən, Azərbaycanın dünyada mövqeyini möhkəmləndirməkdən, Azərbaycanı bir müstəqil dövlət kimi yaşatmaq və inkişaf etdirməkdən ibarət olubdur. Biz çox çətin, ağır yollardan keçərək ötən on il müddətində buna nail olmuşuq. İndi dünyada on yaşı olan müstəqil Azərbaycan dövləti var. Onun milli dövlət bayrağı var, milli himni var, milli gerbi var. Azərbaycan dünya birliyində özünə layiq yer tutubdur. Azərbaycanın dövlət bayrağı bütün beynəlxalq təşkilatların iqamətgahları qarşısında dalğalanır, müstəqil Azərbaycanın başı üstündə dalğalanır və daim dalğalanacaqdır, bu yüksəkliklərə qalxmış bayraq bundan sonra heç vaxt enməyəcəkdir.

Güman edirəm ki, bizim qonaqlarımız, xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar Azərbaycanın həyatı ilə maraqlanırlar, Azərbaycanda gedən prosesləri izləyirlər və bizim əldə etdiyimiz nailiyyətlərdən xəbərdardırlar. Ancaq eyni zamanda, bu gün birinci qurultayda mən bir daha demək istəyirəm ki, Azərbaycan müstəqil dövlət kimi, özünün dövlət quruculuğu prosesini həyata keçirir.

Azərbaycanda demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət qurulubdur. Azərbaycan tarixdə ilk dəfə özünün milli Konstitusiyasını qəbul edibdir, azad seçkilər vasitəsilə Milli Məclisini - parlamentini seçibdir, ölkənin Prezidentini seçibdir. Azərbaycanda bütün sahələrdə islahatlar həyata keçirilir.

Məlumdur ki, Azərbaycan 70 il SSRİ kimi böyük dövlətin tərkibində olmuş və başqa ölkələrdəkindən tamamilə fərqli olan siyasi-iqtisadi sistem şəraitində yaşamışdır. Bu gün qeyd etmək lazımdır ki, o illər biz müstəqilliyimizdən məhrum olsaq da, Azərbaycan xalqımızın, millətimizin daxili potensialını hərəkətə gətirərək inkişaf etmiş, böyük nailiyyətlər əldə etmiş və müstəqilliyi elan edərkən böyük iqtisadi və intellektual potensiala malik olmuşdur. Azərbaycanın müstəqil dövləti onun böyük iqtisadi və intellektual potensialı üzərində qurulubdur. Ancaq indi biz tamamilə başqa iqtisadi-siyasi sistem yolu ilə gedirik. Keçmişdəkiləri dəyişdirmək, onlardan imtina etmək, yeni sistemdə iş qurmaq, onu həyata keçirmək - bu ağır, çətin bir prosesdir. Bu, bizim keçid dövrümüzdür və keçid dövrümüzün böyük problemləri var.

Birincisi, insanların şüurunda çox böyük dəyişikliklər baş verməlidir. İkincisi, yeni iqtisadi siyasət uğurla getməlidir. Bunun üçün isə gərək, keçmiş iqtisadi şəraitdən yeni iqtisadi şəraitə keçid uğurlu olsun. Biz bütün bunlar üçün islahatlar həyata keçiririk. Siyasi, iqtisadi, sosial, humanitar sahələrdə bir çox islahatlar həyata keçirmişik və onların müsbət nəticələrini əldə etmişik. Bütün çətinliklərə baxmayaraq, biz yeni iqtisadi

siyasətin həyata keçirilməsində uğurlar qazanmışıq. Özəlləşdirmə proqramını həyata keçirmişik və keçiririk. Azərbaycan üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edən torpaq islahatı aparmışıq.

Məlumdur ki, Azərbaycan əhalisinin təxminən yarısı kənd yerində yaşayır və kənd təsərrüfatı ilə məşğuldur. 70 il hökm sürən kolxoz-sovhoz sistemini dağıtmaq, torpağı sahibinə - kəndlilərə vermək, onlar üçün torpaqdan səmərəli istifadə etmək şəraiti yaratmaq - bunlar hamısı çox ağır və çətin proseslərdir. Ancaq biz buna nail olmuşuq. Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatı inkişaf edir. Beləliklə, Azərbaycan 1990-cı ildən başlamış iqtisadi tənəzzülün qarşısını 1995-1996-cı illərdə ala bilmiş, ondan sonrakı dövr isə Azərbaycanın həyatında inkişaf dövrü olmuşdur.

Biz inkişaf edirik. Azərbaycanda iqtisadiyyatın bütün sahələri uğurla inkişaf edir. Bu, təkcə bizim fikrimiz deyil, beynəlxalq iqtisadi-maliyyə mərkəzlərinin, yəni bu işlərə nəzarət edən mərkəzlərin də fikridir. Ancaq hələ bizim qarşımızda çox böyük problemlər və böyük çətinliklər var. Hələ ki, biz Azərbaycanda əhalinin rifah halını istənilən səviyyəyə qaldıra bilməmişik.

Sovetlər İttifaqı vaxtı Azərbaycanda yaradılmış böyük sənaye müəssisələrinin bir qismi indi işləmir, bir qismi isə çox az gücü ilə işləyir. Bu, böyük işsizlər dəstəsi yaratmışdır. Bu da Azərbaycanın əsas problemlərindən biridir. Qeyd etdiyim kimi, bir milyondan artıq qaçqının, köçkünün bir tərəfdən, yaşamaq üçün lazımı şəraiti yoxdur, ikinci tərəfdən, onlar işlə təmin olunmayıblar və dövlətin yardımı, humanitar təşkilatların yardımı ilə yaşayırlar. Bu da bizim üçün böyük bir problemdir. Ancaq biz bu problemləri ardıcıl surətdə həll edirik. Biz əldə etdiyimiz nailiyyətlər haqqında danışarkən, eyni zamanda, heç də həyatımızda olan çətinlikləri, problemləri, çatışmazlıqları, nöqsanları gizlətmək məqsədi daşmırıq. Biz onları Azərbaycanın vətəndaşlarına da, bütün dünyaya da açıq-aydın etiraf edirik. Məhz bu yol ilə biz Azərbaycanın qarşısında duran problemləri həll edə və ölkənin inkişafını daim təmin edə biləcəyik.

Bu sahədə görülən işlər sırasında Azərbaycanın dövlət neft strategiyasının xüsusi əhəmiyyəti var. Biz bu strategiyayı 1993-1994-cü illərdə hazırlayıb həyata keçirməyə başlamışıq, Azərbaycanın zəngin sərvətləri olan neft və qaz yataqlarının dünyanın böyük, müasir texnikaya, texnologiyaya malik olan neft şirkətləri ilə müştərək işlənilməsinə təmin etmişik. İndi bu işlər gedir. Azərbaycanın Xəzər dənizindəki yataqlarının, ümumiyyətlə, Azərbaycan ərazisində olan neft-qaz yataqlarının müştərək işlənilməsi üçün 21 müqavilə imzalanıb, xarici ölkələrdən 32 böyük neft şirkəti bu müqavilələrin iştirakçısıdır. Artıq biz gördüyümüz işlərin, neft strategiyasının real nəticələrini əldə etmişik. Artıq biz nefti yeni yerlərdən hasil edirik, xarici şirkətlərlə bərabər dünya bazarlarına çıxarıyıq. Bunun üçün çox əhəmiyyətli olan neft və qaz kəmərləri yaradıyıq. İki neft kəməri - biri şimal istiqamətində Bakı-Novorossiysk, biri də qərb istiqamətində Bakı-Supsa - yaranıb və Azərbaycan neftini ixrac edir.

Son illər çox böyük layihə üzərində işləmişik və Azərbaycanın gələcəkdə hasil olunacaq böyük həcmli neftinin dünya bazarlarına ixracı üçün Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin inşasına artıq başlamışıq. Azərbaycanın zəngin Şahdəniz yatağından hasil olacaq qazın da Türkiyəyə ixracı üçün lazımı müqavilələr imzalamışıq və qaz kəmərinin inşasına başlayırıq. Bizim neft strategiyamız təkcə bilavasitə neft hasilatı ilə məşğul olan şirkətlərin yox, eyni zamanda bir çox başqa şirkətlərin Azərbaycanda çalışması üçün və beləliklə,

ölkəyə külli miqdarda xarici investisiyanın daxil olması üçün şərait yaradıbdır. Bu, Azərbaycanın yeni mənzərəsidir. Bu, ancaq və ancaq Azərbaycanın müstəqilliyi şəraitində ola bilərdi.

Bilirsiniz ki, Azərbaycan nefti dünyada məşhurdur. Hələ 150 il bundan öncə dünyada ilk dəfə Azərbaycanda sənaye üsulu ilə neft hasil olunubdur. Sonrakı illərdə neft hasilatı artıb, ancaq bu, Azərbaycan xalqına məxsus olmayıbdır. Bizim hasil etdiyimiz zəngin neft və qaz 70 il Sovetlər İttifaqının ümumi iqtisadiyyatına qatılıbdır. Biz bundan lazım olan bəhrələri götürə bilməmişik. Məhz dövlət müstəqilliyi, milli azadlığımız, taleyimizi özümüzün həll etmək imkanları bizə bu şəraiti yaradıbdır və biz də bu şəraitdən səmərəli istifadə edirik.

Azərbaycan çox mühüm bir coğrafi-strateji mövqeyə malikdir. Bunun həm iqtisadi əhəmiyyəti var, həm də siyasi əhəmiyyəti var. Bu baxımdan, biz Avropa Birliyi ilə, başqa beynəlxalq təşkilatlarla müştərək işlər görürük. Bu sırada Avropa Birliyinin TRASEKA proqramının həyata keçirilməsi, tarixi Böyük İpək Yolunun bərpa olunması sahəsində Azərbaycan çox işlər görmüşdür və biz bunun müsbət nəticələrini əldə edirik. Ancaq gələcəkdə bu proqram çox böyük müsbət nəticələr verəcəkdir.

Böyük İpək Yolunun bərpası, TRASEKA proqramının həyata keçirilməsi ilə əlaqədar 1998-ci ildə Azərbaycanda Avropa Birliyi ilə ilk beynəlxalq konfrans keçirildi. Şərqdə Yaponiya, Qərbdə İspaniyaya qədər olan 32 dövlətin, 14 beynəlxalq təşkilatın nümayəndələri bu konfransda iştirak etdilər və biz İpək yolunun bərpası, TRASEKA proqramının həyata keçirilməsi üçün ilk sazişin imzalanmasının şahidi olduq. Bu sahədə görülən işlər, yenə deyirəm, gələcəkdə böyük nəticəsini verəcəkdir.

Bunlar Azərbaycanın həyata keçirdiyi qlobal layihələrdir. Ancaq Azərbaycanın gündəlik həyatında çoxsaylı işlər görülür və güman edirəm ki, siz burada olduğunuz zaman təqdim edilən materiallardan və başqa vasitələrdən bunları özünüz görə bilərsiniz və bunlarla tanış olacaqsınız.

Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi həm Azərbaycan üçün, həm də bütün dünya azərbaycanlıları üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanlılar dünyada gedən miqrasiya prosesi nəticəsində bir çox ölkələrə səpələnmişlər. Bu, təbii bir prosesdir, onun qarşısını almaq olmaz, almaq da lazım deyil və ümumən müsbət xarakter daşıyır. Doğrudur, indi müstəqil dövlət olandan sonra bəzi müxalifət dairələri bizi tənqid edirlər ki, Azərbaycan əhalisinin xeylisi - biri deyir 1 milyon, biri deyir 2 milyon - kənardə yaşayır. Ancaq mən bunu heç də mənfə bir hadisə kimi qəbul edə bilmirəm. Çünki hər bir millət, hər bir xalq yalnız öz doğma torpağı çərçivəsində, milli məhdudiyyət şəraitində yaşaya bilməz. Bir də qeyd edirəm, dünyada miqrasiya prosesi bütün ölkələrə, xalqlara aiddir. Əgər azərbaycanlılar bu proses nəticəsində dünyanın bir çox ölkələrində məskunlaşıblarsa, orada özləri üçün həyat qurublarsa, özlərinin həyat şəraitini təmin ediblərsə - bunlar hamısı dünyada azərbaycanlıların nə qədər geniş şəkildə yayıldığını göstərir.

Biz hesab edirik ki, müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların hər biri yaşadığı ölkədə həyatını özü istədiyi kimi qurub yaşayır. Yaşadığı ölkənin vətəndaşıdır, onun qanun-qaydaları ilə yaşamalıdır və istədiyi yol ilə getməlidir.

Ancaq eyni zamanda, indi azərbaycanlıların bir müstəqil dövləti mövcud olduğu halda, dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan azərbaycanlıların bir-biri ilə daha da sıx əlaqə qurması, öz həmrəyliklərini bəyan etməsi və müstəqil Azərbaycan dövləti ilə əlaqələr yaratması tarixin bu mərhələsində çox əhəmiyyətli bir vəzifə

kimi meydana çıxır. Bizim vəzifəmiz, Azərbaycan dövlətinin vəzifəsi ondan ibarətdir ki, bütün ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılara mümkün olan qaygını, diqqəti göstərsin, onların həyatı ilə maraqlansın və dövlətimizlə ayrı-ayrı ölkələrdə olan Azərbaycan icması arasında əlaqələri daha da inkişaf etdirdirsin. Azərbaycanın xaricində yaşayan azərbaycanlılar isə gərək, indi müstəqil Azərbaycan ilə daha da sıx əlaqələr qursunlar. Bunlar hamısı dünyada olan bütün azərbaycanlıların birliyinin, həmrəyliyinin təmin olunması üçün əsas şərtlərdir.

Biz indi böyük məmnuniyyətlə qeyd edə bilərik ki, dünyanın bir çox ölkələrində - Avropada, Şimali Amerikada artıq böyük Azərbaycan icmaları yaranıb. Son illər bu icmalar get-gedə təşkilatlanır, genişlənir və azərbaycanlıların yaşadıkları ölkələrdə onların birliyini, həmrəyliyini təmin edir. Son illər bu proses sürətlə gedir. Azərbaycanın varlığı bu həmrəyliyin inkişafının əsasını təşkil edir.

Biz istəyirik ki, müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar həmin ölkələrin vətəndaşı kimi, istədikləri kimi yaşasınlar. Ancaq heç vaxt öz milli köklərini, milli mənsubiyyətlərini itirməsinlər. Bizim hamımızı, azərbaycanlıları birləşdirən milli mənsubiyyətimizdir, tarixi köklərimizdir, milli-mənəvi dəyərlərimizdir, milli mədəniyyətimizdir - ədəbiyyatımız, incəsənətimiz, musiqimiz, şerlərimiz, mahnılarımız, xalqımıza mənsub olan adət-ənənələrdir.

İnsan hansı ölkədə yaşamasından asılı olmayaraq, gərək öz milliliyini qoruyub saxlasın. Dünyada eyni zamanda assimilyasiya prosesi də var. İnsanlar - mən azərbaycanlılar haqqında danışiram - gərək, yaşadıkları ölkədə, yenə deyirəm, o şəraitə mənimsəyərək, orada özləri üçün yaxşı mövqelər tutsunlar. Ancaq daim öz milli-mənəvi dəyərlərinə, milli köklərinə sadıq olsunlar. Bizim hamımızı birləşdirən məhz bu amillərdir. Bizim hamımızı birləşdirən, həmrəy edən azərbaycançılıq ideyasıdır, azərbaycançılıqdır.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra azərbaycançılıq aparıcı ideya kimi həm Azərbaycanda, həm də bütün dünyada yaşayan azərbaycanlılar üçün əsas ideya olubdur. Biz həmişə bu ideya ətrafında birləşməliyik. Azərbaycançılıq öz milli mənsubiyyətini qoruyub saxlamaq, milli-mənəvi dəyərlərini qoruyub saxlamaq, eyni zamanda onların ümumbəşəri dəyərlərlə sintezindən inteqrasiyasından bəhrələnmək və hər bir insanın inkişafının təmin olunması deməkdir.

Bizim bu qurultayı keçirməkdə məqsədimiz məhz bundan ibarət olmuşdur. Güman edirəm ki, qurultay nümayəndələri, dünyanın bir çox uzaq ölkələrindən Azərbaycana, doğma Vətənə gəlmiş soydaşlarımız burada, qurultay günlərində bir-biri ilə daha da sıx ünsiyyətdə olacaqlar, bir-birini anlamağa çalışacaqlar, müxtəlif ölkələrdə olan icmaların bir diaspor kimi formalaşmasında daha fəal iştirak edəcəklər və Azərbaycan ilə dünyada, digər ölkələrdə olan azərbaycanlıların əlaqələrini möhkəmləndirəcəklər. Hesab edirəm ki, qurultay bu sahədə, azərbaycançılıq ideyalarının həyata keçirilməsi üçün, dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyinin genişləndirilməsi və inkişaf etdirilməsi üçün çox mühüm tarixi bir mərhələdir.

Ümid edirəm ki, bu qurultay bizim qarşımızda duran vəzifələrin yerinə yetirilməsində çox böyük rol oynayacaqdır, öz xidmətlərini göstərəcəkdir.

Müstəqil dövlət kimi Azərbaycan öz milli mənafeələrinə uyğun olan müstəqil xarici siyasət aparır. Müstəqil xarici siyasət aparmaq müstəqilliyi daha da möhkəmləndirmək deməkdir. Biz həm xarici əlaqələrdə, həm də Azərbaycanın daxilində bir çox çətinliklərlə rastlaşmağımıza baxmayaraq, öz müstəqilliyimizi qoruyaraq dünyada müstəqil siyasət aparırıq.

Azərbaycan sülhsevər dövlətdir. Biz dünyanın bütün ölkələri ilə lazım olan səviyyədə iqtisadi, siyasi, ictimai, elmi, humanitar əlaqələr yaratmışıq, yaradırıq və bu əlaqələri inkişaf etdiririk və etdirəcəyik. Ancaq Azərbaycan heç vaxt öz müstəqil siyasətindən geri çəkilməyəcəkdir. Onun müstəqil xarici siyasəti Azərbaycanın müstəqilliyinin əsas rəmzidir, əsas göstəricisidir.

Azərbaycan dünyanın bütün beynəlxalq təşkilatlarının üzvüdür. Bilirsiniz ki, bu ilin əvvəlində Azərbaycan mütəbər Avropa Şurasının da həqiqi üzvü seçilibdir. Bunlar Azərbaycanın xarici siyasətinin, eyni zamanda Azərbaycanın həyatında aparılan demokratik dəyişikliklərin, bütün sahələrdə tətbiq olunan islahatların məntiqi nəticəsidir.

Azərbaycan dünyəvi dövlətdir və dünyəvi dövlət kimi dünyada öz yerini tutubdur. Bu, bizim strateji yolumuzdur. Hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət - bizim dövlət quruculuğunda əsas prinsipimiz budur. Həyatımızda əsas prinsiplər budur. Biz bu yol ilə gedirik və bundan sonra da gedəcəyik.

Sizə deyə bilərəm ki, biz bir çox ağır və çətin məsələləri həll etdik və qarşıda duran üfüqləri də çox yaxşı görürük. Azərbaycanın böyük təbii sərvətləri, əlverişli coğrafi-strateji mövqeyi, güclü iqtisadi, intellektual potensialı və azərbaycanlıların yüksək mədəni səviyyəsi müstəqil ölkəmizin gələcəyinin çox xoşbəxt və firavan olmasını təmin edəcəkdir. Əmin ola bilərsiniz ki, bu yol, qarşıda duran üfüqlər, perspektiv tam realdır. Apardığı iqtisadi siyasət sayəsində bir neçə ildən sonra Azərbaycan zəngin ölkələrdən biri olacaqdır. Azərbaycan xalqının rifah halı çox yaxşılaşacaqdır. Azərbaycanda hər kəs sərbəst, azad yaşayacaqdır. Azərbaycanda demokratik quruculuq işləri, söz azadlığı, insan azadlığı, vicdan azadlığı, mətbuat azadlığı - bütün azadlıqlar təmin olunub və bundan sonra da təmin olunacaqdır. Yəni siyasi dünyagörüşündən asılı olmayaraq, hər bir Azərbaycan vətəndaşı burada, doğma vətəninə rahat, özü istədiyi kimi yaşayacaqdır.

Ancaq bizim üçün ən çətin problem, bizi ən çox narahat edən Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsidir. İşğal edilmiş torpaqlarımızın azad olunması, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsidir. Biz bu sahədə çox işlər görmüşük. Bütün beynəlxalq təşkilatlarda bu məsələləri qaldırmışdıq və lazımı qərarlar qəbul olunubdur. 1993-cü ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Təhlükəsizlik Şurası Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal etdiyi torpaqlardan qeyd-şərtsiz çıxması barədə dörd qətnamə qəbul etmişdir. Təhlükəsizlik Şurası sədrinin altı bəyanatı var. Ancaq Ermənistan bunlara məhəl qoymur.

1996-cı ilin dekabr ayında ATƏT-in Lissabon zirvə görüşündə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunması və Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli haqqında çox əhəmiyyətli bir sənəd qəbul edilmişdir. ATƏT-in tərkibində olan 54 dövlətdən 53-ü buna səs vermiş, təkə Ermənistan etiraz etmişdi. Ancaq təəssüflər olsun ki, bu mütəbər təşkilatın, ATƏT-in zirvə görüşünün irəli sürdüyü qərar yenə də Ermənistan tərəfindən qəbul olunmur.

Biz məsələni sülh yolu ilə həll etmək üçün daim çalışırıq. Bilirsiniz ki, hələ 1993-cü ildə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsini həll etmək üçün ATƏT-in Minsk qrupu yaranıbdır. Minsk qrupuna 1997-ci ilin əvvəlindən üç böyük dövlət - Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa rəhbərlik edir. Biz ötən illər bu təşkilatla, Minsk qrupu ilə, onun həmsədrləri ilə çox işlər görmüşük. Üç-dörd gün bundan öncə həmsədrlər - Rusiyanın, Amerika Birləşmiş Ştatlarının və Fransanın təmsilçiləri yenə də bölgəmizdə olmuş, bizimlə görüşüb danışıqlar aparmış, Ermənistanda olmuşlar. Biz bir daha bəyan etmişik ki, məsələnin sülh yolu ilə həll

olunmasının tərəfdarıyıq və bunu hər iki tərəfdən müəyyən kompromislər nəticəsində həll etmək olar. Ancaq bu, beynəlxalq hüquq normaları əsasında, dünyada hamı tərəfindən tanınmış prinsiplər - ölkələrin ərazi bütövlüyü, suverenliyi və sərhədlərinin toxunulmazlığı prinsipləri əsasında həll olunmalıdır. Biz bu işi davam etdirəcəyik. Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, biz bu münaqişənin də ləğv olunmasına, aradan götürülməsinə nail olacağıq, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunacaqdır, işğal olunmuş torpaqlar azad ediləcək, yerindən-yurdundan didərgin düşmüş qaçqınlar öz doğma torpaqlarına qayıdacaqlar.

Təbiidir ki, bu sahədə beynəlxalq təşkilatlarla yanaşı, Azərbaycan diasporuna da böyük ehtiyacımız var. Məmnuniyyətlə qeyd edirəm ki, Azərbaycan diasporu son illər təşkilatlanır və Azərbaycan icmaları, diasporu yaşadıqları ölkədə, ümumiyyətlə, beynəlxalq aləmdə artıq özlərini göstərirlər. Amma bu, bizim diasporun formalaşmasının ilkin mərhələsidir. Hamımız - siz də, biz də çox iş görməliyik ki, Azərbaycanın güclü diasporu yaransın. Müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar daha da güclənsinlər. İqtisadi cəhətdən daha da möhkəmlənsinlər, yaşadıqları ölkələrin ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak edə bilsinlər. O ölkənin həyatına öz təsirlərini göstərə bilsinlər. Beləliklə də müxtəlif ölkələrdə də Azərbaycanın müstəqilliyini, onun xarici siyasətini təbliğ etməklə yanaşı, Azərbaycanın problemlərinin həll olunmasına yardım etsinlər. Hesab edirəm ki, dünya azərbaycanlıları bu yol ilə getməlidir və bu yolda hələ istifadə olunmamış böyük imkanlar vardır. Bu gün işinə başlayan qurultay da məhz bu məqsədi daşıyır.

Bir də qeyd edirəm, biz dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan azərbaycanlıların hər birinin öz ölkəsində yaxşı yaşamasını, öz mövqeyini möhkəmləndirməsini, öz rifah halını yaxşılaşdırmasını arzulayırıq. Arzulayırıq ki, hər bir azərbaycanlı yaşadığı ölkədə ictimai-siyasi həyatda fəal iştirak etsin, özünə görkəmli bir yer tutsun, müəyyən təsir imkanına malik olsun. Biz bunları arzu edirik.

Bu barədə müəyyən xidmətlər göstərmək üçün biz dövlətimizin tərkibində Azərbaycan diasporu ilə iş üçün xüsusi bir orqanın yaradılması haqqında da qərar qəbul edəcəyik. Güman edirəm ki, belə mərkəzləşmiş bir orqan, yəni Azərbaycan icmaları ilə daim əlaqə saxlayan orqan həm icmaların və ümumiyyətlə, Azərbaycan diasporunun formalaşmasına, həm də bizim əlaqələrimizin daha da inkişafına xidmət edəcəkdir.

Əziz həmvətənlər!

Öz ürəyimdən gələn fikirləri bir daha bildirmək istəyirəm ki, hər bir insan üçün milli mənsubiyyəti onun qürur mənbəyidir. Həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam.

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılığı - Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq. Azərbaycan dilinin inkişafı haqqında bizim qəbul etdiyimiz geniş qərar məhz bu məqsədi daşıyır. Biz Azərbaycanın latın əlifbasına keçməsi haqqında qərar qəbul etdik. İndi Azərbaycanda hamı, bütün dövlət orqanları yalnız latın əlifbasından istifadə edir. Bu da bizim milliliyimizi, azərbaycançılığımızı göstərən çox mühüm bir amildir. Biz bundan sonra da Azərbaycan dilinin inkişaf etdirilməsi üçün səylərimizi davam etdirəcəyik.

Bilirsiniz, hər bir millətin dili onun üçün çox əzizdir. Bizim üçün Azərbaycan dili, ana dilimiz həddindən artıq əzizdir. Çünki çox illər ana dilimiz, Azərbaycan dili həyatımızda geniş yer ala bilməmişdir. Amma buna baxmayaraq, hər bir azərbaycanlı dilin qorunub saxlanması az da olsa, çox da olsa, öz xidmətini

göstərmişdir. Xüsusən, bizim yazıçılarımız, ədəbiyyatçılarımız, şairlərimiz o ağır dövrdə Azərbaycan dilinin yaşamasında böyük xidmətlər göstərmişlər.

Mən bu gün böyük iftixar hissi ilə deyə bilərəm ki, Azərbaycan dili XX əsrdə böyük inkişaf yolu keçmişdir. İndi baxın, bizim dilimiz nə qədər zəngindir, nə qədər məlahətlidir, nə qədər şirindir və bütün fikirləri ifadə etməsi üçün nə qədər böyük söz ehtiyatına malikdir.

Biz Azərbaycanda Azərbaycan dilinin hakim olmasını, Azərbaycan dilinin getdikcə inkişaf etməsini təmin edəcəyik. Ancaq eyni zamanda arzu edirik ki, hansı qitədə, hansı ölkədə yaşamasından asılı olmayaraq, hər bir azərbaycanlı o ölkənin dilini də mənimsəsin, o ölkənin adət-ənənələrindən də istifadə etsin, o ölkənin şəraitinə uyğunlaşsın. Amma Azərbaycan dilini yaşatsın və inkişaf etdirdirsin.

Xalqları dil qədər, milli-mənəvi ənənələr qədər, dəyərlər qədər birləşdirən başqa bir vasitə yoxdur. Biz bu vasitədən daim istifadə etməliyik. Xüsusən, başqa ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar. Ona görə də mən arzu edərdim ki, hər bir ölkədə Azərbaycan icmasında azərbaycanlılar həmrəy olsunlar, bir-birinə dayaq olsunlar, bir-birinə yardım etsinlər, bir-birinin dərdinə yansınlar və bizim milli adət-ənənələrimizi, milli dəyərlərimizi birlikdə gözləsinlər, milli bayramlarımızı qeyd etsinlər. Təkcə müstəqillik bayramını, Novruz bayramını deyil, bütün başqa bayramları da qeyd etsinlər. Azərbaycan dilini yeni nəslə, uşaqlara çatdırmaq üçün müəyyən tədris imkanları yaratsınlar. Biz bu barədə kömək edəcəyik ki, bizdən sonra gələn nəsillər, sizin övladlarınız, bizim övladlarımız azərbaycançılığı daha da yüksəklərə qaldırsınlar. Azərbaycan dilini, milli-mənəvi dəyərlərimizi daim yaşatsınlar.

Əziz dostlar!

Əmin ola bilərsiniz ki, müstəqil bir dövlət kimi Azərbaycan on ildir ayaq üstə möhkəm durubdur. Ötən dövrdə biz Azərbaycanın müstəqilliyini inkişaf etdirmişik və bu gün bəyan edirəm ki, Azərbaycanın müstəqilliyi əbədidir, dönməzdir və daimidir.

Əziz dostlar, müstəqil Azərbaycan həmişə sizin dayaq yeriniz olacaq, pənah gətirdiyiniz yer olacaqdır və təbiidir ki, Azərbaycanda biz də sizi özümüzün elçiləri hesab edirik, sizə çox ümidlər bəsləyirik, sizə arxalanırıq, sizi özümüzdə dayaq hesab edirik.

Müstəqil Azərbaycan dövləti gənc olduğu kimi, Azərbaycanın həmrəyliyi də, dünya azərbaycanlılarının birliyi də, müxtəlif ölkələrdəki Azərbaycan icmaları da gəncdirlər. Ancaq indi biz yeni bir mərhələyə keçmişik. Biz formalaşırıq, müstəqilliyimiz möhkəmlənir, xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar daha sürətlə təşkilatlanır və bizim hamımız birlikdə azərbaycançılığı yaşadacağıq, daimi edəcəyik, əbədi edəcəyik.

Əziz dostlar!

Mən sizin hamınıza cansağlığı və səadət arzulayıram. Xarici ölkələrdən gəlmiş nümayəndələrdən və qonaqlardan xahiş edirəm ki, Azərbaycan xalqının, onun dövlətinin, Prezidentinin salamlarını, sevgisini, məhəbbətini bütün Azərbaycan icmalarına, hər bir azərbaycanlıya çatdırasınız.

Sizin hər birinizə işlədiyiniz sahədə, gördüyünüz işdə, yaşadığımız yerlərdə uğurlar arzulayıram. Harada yaşamasından asılı olmayaraq, hər bir ailəyə, hər bir azərbaycanlıya xoşbəxt həyat və xoşbəxt gələcək arzulayıram. Qoy, çaylarımız qurumasın! Qoy, ağaclarımız kəsilməsin! Qoy, çırağımız sönməsin!

Azərbaycan xalqına eşq olsun!

Yaşasın müstəqil Azərbaycan, Azərbaycan, Azərbaycan!

**"GÜLÜSTAN" SARAYINDA DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ
I QURULTAYININ İŞTİRAKÇILARI ŞƏRƏFİNƏ TƏŞKİL EDİLMİŞ
RƏSMİ QƏBULDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
HEYDƏR ƏLİYEVİN
NİTQİ**

*«Gülüstan» sarayı
10 noyabr 2001-ci il*

- Əziz həmvətənlər!
Hörmətli nümayəndələr, qonaqlar!
Hörmətli xanımlar və cənablar!

Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı Öz işini bitirdi. Biz tam qətiyyətlə deyə bilərik ki, qurultay qarşısına qoyulmuş vəzifələri uğurla yerinə yetirdi. Qurultay dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi və birliyi daha da inkişaf etdirmək üçün çox əhəmiyyətli sənədlər qəbul etdi. Qurultayın ab-havası, nümayəndələrin əhval-ruhiyyəsi, onların qurultaydakı çıxışları, ayrı-ayrı komissiyalarda aparılan çox gərgin iş qurultayın uğurla başa çatmasına şərait yaratdı.

Mən Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının uğurla başa çatması münasibətilə sizi təbrik edirəm, qurultayın işində iştirak etdiyinizə və onun sənədlərinin uğurla qəbul olunmasına görə hər birinizə təşəkkürlərimi bildirirəm.

Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi, birliyinin yaranması və inkişaf etməsi sahəsində I qurultay mühüm əhəmiyyətə malikdir və demək olar ki, dünya azərbaycanlılarının həyatında, müstəqil Azərbaycanın həyatında tarixi bir hadisə olmuşdur və dünya azərbaycanlılarının bundan sonra daha da həmrəy olması, daha da təşkilatlanması üçün yeni bir mərhələnin başlanğıcıdır.

Siz razı olarsınız ki, bu qurultay bizim hamımıza - həm müstəqil Azərbaycan dövlətinə, həm Azərbaycanda yaşayan azərbaycanlılarla, bütün Azərbaycan vətəndaşlarına, həm də qurultaya gəlmiş nümayəndələrə, böyük nümayəndə heyətlərinə çox faydalı oldu. Biz bür-birimizlə bilavasitə yaxından görüşdük. Dünyanın müxtəlif ölkələrində məskunlaşmış və yaşayan azərbaycanlılar, qurultayda deyildiyi kimi, təşkilatlanırlar, icmalar formalaşır və artıq çox ölkələrdə mütəşəkkil Azərbaycan icmaları yaranıb. Bu icmalar bəzi yerlərdə bir neçə təşkilatdan ibarətdir, amma hamısı Azərbaycanın, azərbaycanlıların icmalarıdır. Bu iş Azərbaycan dövlət müstəqilliyini, əldə edəndən sonra tədricən irəliləyib gedib, inkişaf edib və bunun nəticəsində, indiyə qədər görülən işlərin nəticəsində, Azərbaycan dövləti ilə, müstəqil Azərbaycan ilə dünyada yaşayan azərbaycanlıların, bizim həmyerlilərimizin əlaqələrinin inkişaf etməsi nəticəsində, I qurultayın çağırılması mümkün oldu. Demək, biz birinci mərhələni yaşadığımız. Bu birinci mərhələ, demək olar ki, təşəbbüslər nəticəsində meydana çıxmışdır. Ayrı-ayrı ölkələrdə azərbaycanlılar bir çox ildir təşkilatlanıblar, həmrəy olmağa çalışıblar

və həmrəy olublar, Azərbaycan ilə əlaqələr qurublar. Azərbaycan dövləti isə müstəqil dövlət kimi, ayaq üstündə möhkəm duraraq, dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan həmyerlilərimizi daha da təşkilatlanmağa çağırıb. müəyyən yardımlar edib və bu məsələni, bu işi daha da yüksək səviyyəyə qaldırmaq üçün biz I qurultayın çağırılmasını lazımlı hesab etdik.

Mən çox məmnunam ki, dünyanın bir çox ölkəsindən bizim həmyerlilərimiz, azərbaycanlılar doğma torpağa gəldilər, Azərbaycana gəldilər, Azərbaycanın bugünkü həyatı ilə tanış oldular, Azərbaycanda çox adamlar ilə təmaslar qurdular və eyni zamanda ayrı-ayrı ölkələrdə olan azərbaycanlılar, Azərbaycan icmaları, hesab edirəm ki, qurultay zamanı bir-biri ilə daha da yaxın əlaqələr qurdular. Bu da çox vacibdir. Çünki hər ölkədə olan bizim həmyerlilərimiz öz icmalarını bu, ya digər şəkildə təşkil ediblər. Amma onların bir-biri ilə, yəni digər ölkələrdə yaşayan həmyerlilərimizlə əlaqələr qurması və bu əlaqələrin nəticəsində dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyini, birliyini təmin etməsi çox əhəmiyyətlidir. Bu, təkcə bizdən asılı deyil, bu, sizdən də asılıdır. Ancaq eyni zamanda bax, siz də, biz də bu vəzifəni yerinə yetirmək üçün bu qurul-tayda bütün ölkələrdə olan azərbaycanlıların bir-birinə yaxınlaşmasına, icmaların bir-biri ilə əlaqə qurmasına şərait yaratdıq. Güman edirəm ki, siz bu şəraitdən səmərəli istifadə etdiniz. İndi artıq bundan sonra qurultayın qəbul etdiyi sənədlər əsasında və xüsusən, burada, qurultay zamanı keçirdiyiniz günlər nəticəsində siz, əziz həmvətənlər, həmrəyliyinizi daha da artıracaqsınız.

Qurultayda dediyimiz kimi, biz işimizi bundan sonra daha da gücləndirəcəyik. Azərbaycan diasporunun müxtəlif ölkələrdə təşkil olunması üçün və qurultayda sizin irəliyə sürdüyünüz arzuların, istəklərin yerinə yetirilməsi üçün lazımi tədbirlər görəcəyik. Mən qurultayın sonunda belə bir nəticəyə gəldim ki, həqiqətən, Azərbaycanda Azərbaycan diasporu ilə iş üçün xüsusi bir dövlət orqanı yaranmalıdır. Güman edirəm ki, biz bu günlərdə belə bir orqanı yaradacağıq və əlaqələr daha da genişlənəcək, daha da inkişaf edəcək, daha da irəliyə gedəcəkdir.

Hər bir xalq, hər bir millət, hər bir ölkənin vətəndaşı çalış-malıdır ki, öz doğma torpağına xidmət etsin. Biz burada öz xidmətlərimizi göstəririk. Sizdən isə çox şey tələb olunmur. Sadəcə, siz unutmamalısınız ki, dünyada müstəqil Azərbaycan dövləti var. Unutmamalısınız ki, bu torpaq bütün azərbaycanlıların doğma torpağıdır. Unutmamalısınız ki, Azərbaycan dövləti mümkün olan çərçivədə hər birinizin hüquqlarınızın qorunması üçün lazımi işlər görəcəkdir və bilməlisiniz ki, biz dünyanın müxtəlif ölkəsində yaşayan azərbaycanlılar haqqında daim düşünürük, maraqlanırıq, hər bir həmvətənlimizin yaxşı, firavan yaşamasını istəyirik, yaşadığı ölkədə özünə layiq yer tutmasını istəyirik. Azərbaycanlı, bizim həmvətənlimiz, həmyerlimiz gərək yaşadığı hər yerdə digər xalqlara, millətlərə, yaşadıkları Ölkənin vətəndaşlarına daim çatdırsınlar ki, bu gün Azərbaycan nədir, Azərbaycanın keçmişi nə olubdur, Azərbaycanın bu günü nədir, Azərbaycanın gələcəyi nədir.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə etməmişdən bir çox ölkələrdə, xüsusən bizdən uzaq ölkələrdə belə bir diyarın olmasını çoxları bilmirdi. Ancaq biz müstəqilliyimizi elan etdik. Ondan sonra isə öz xarici siyasətimizi ardıcıl surətdə həyata keçirməyə başladıq. Azərbaycan beynəlxalq təşkilatların tərkibinə daxil oldu və beləliklə, Azərbaycan indi dünyanın hər yerində tanınırlar. Biri az, digəri çox. Ancaq əsas nəticə bundan ibarətdir ki, Azərbaycanı tanıyırlar. Bizim iqtisadi siyasətimiz, Azərbaycana dünyanın bir çox şirkətlərinin dəvət

olunması, investisiyaların cəlb edilməsi, burada apardığımız müştərək işlər, Azərbaycanda xarici ölkə vətəndaşlarının sayını xeyli artırmışdır. Onlar bizim vətəndaşlarımızla birgə işləyirlər və onlar da Azərbaycanı artıq dünyaya tanıdılar. Ancaq hələ bunlar bizim işimizin başlanğıcıdır.

Gərək biz, hamımız birlikdə çalışaq ki, müstəqil Azərbaycan dövləti, onun daxili siyasəti, Azərbaycanda gedən demokratik proseslər, Azərbaycanda gedən iqtisadi islahatlar, Azərbaycanda həyata keçirilən hüquq islahatları, insan hüquqlarının təmin olunması, Azərbaycanda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlətin yaranması və inkişaf etməsi bütün dünyaya çatsın və tanınsın.

Təbiidir ki, siz burada bugünkü Azərbaycanı öz gözlərinizlə gördünüz. Mən dünən də dedim, bizim problemlərimiz çoxdur, Ancaq eyni zamanda xalqımız indi rahat yaşayır, xalqımız azaddır, müstəqildir, Öz taleyinin sahibidir. Siz bunları gördünüz. Hesab edirəm ki, bunlar hamısı bizim hər bir həmyerlimizin, həmvətənlimizin ürəyində böyük qürur hissi doğurur.

Biz arzu edirik ki, siz haramız, hərəniz öz yerində yaxşı yaşayasınız. Biz arzu edirik ki, yaşadığımız ölkələrdə olan icmalarda bir-birinizlə mehriban olasınız, dost dolasınız, bir-birinizə yardım edəsiniz. Bir-birinizə paxıllıq etməməlisiniz. Çünki onsuz da, bizə paxıllıq edənlərin sayı çoxdur. Bir-birinizə mehriban olmalısınız. Mən Azərbaycanda xalqımızı buna dəvət edirəm ki, xalq daha da yekdil olmalıdır, daha da həmrəy olmalıdır, daha da bir olmalıdır.

Təbiidir ki, demokratik ölkədə ayrı-ayrı adamların müxtəlif siyasi dünyagörüşləri, dünyabaxışları var. Bu, təbiidir və buna heç kəsin etirazı ola bilməz. Ancaq ümummillə məsələlərin həllində, Azərbaycanın milli mənafələrinin qorunmasında Azərbaycanın bütün vətəndaşları həmrəy olmalıdır, bir olmalıdır bir-biri ilə toqquşmamalıdır. Mən bunu eyni zamanda sizə arzu edirəm. Hər bir Azərbaycan icmasında mehriban əhval-ruhiyyə olsun.

Bilirsiniz, nə olur olsun, siz qürbətdə yaşayrsınız. İnsan Öz doğma torpağında yaşayanda, nə qədər çətin olsa da, yenə də torpaq ona güc verir, necə deyərlər, torpaq ona iradə verir. Amma siz qürbətdə yaşayrsınız. Mən bunu o mənada demirəm ki, qürbətdə yaşamaq pis şeydir. Yox. Ancaq bu anlayış da bütün dünyada da var, bizdə də var. Ona görə də qürbətdə yaşayan insanlar gərək bir-birinə daha da çox dayaq olsunlar, bir-birinə daha da çox əl tutsunlar. Mən güman edirəm ki, bizim sizinlə bir yerdə keçirdiyimiz birinci qurultay məhz bu vəzifələri yerinə yetirmək üçün olubdur və qurultay bu vəzifələrin yerinə yetiril-məsində bizim hamımıza - sizə də, bizə də yardıra edəcəkdir.

Mən Azərbaycana gəlmiş nümayəndələrə, qonaqlara Azərbaycanı ziyarət etdiyinizə görə bir daha təşəkkür edirəm. Qurultayın işində fəal iştirak etdiyinizə görə bir daha təşəkkür edirəm. Qurultayın uğurla sona çatmasında hər birinizin xidmətini qiymətləndirirəm və təşəkkür edirəm. Dünyanın hansı qitəsində, hansı ölkəsində olmasından asılı olmayaraq, hər bir həmyerlimizə, həmvətənlimizə xoşbəxtlik arzu edirəm, cansağlığı, səadət arzu edirəm, işlərində uğurlar arzulayıram.

Siz qurultaydan sonra yaşadığımız ölkələrə gedəcəksiniz. Xahiş edirəm, bizim salamımızı, hörmət - ehtiramımızı və məhəbbətimizi bütün həmyerlilərimizə çatdırasınız. Onlara çatdırasınız ki, Azərbaycan bütün imkanlardan istifadə edib həmyerliləri haqqında, həmvətənliləri haqqında daim düşünür və bundan sonra da düşünəcəkdir,

Təklif edirəm, qədəhlərimizi müstəqil Azərbaycanın şərəfinə, dünyada yaşayan hər bir azərbaycanlının şərəfinə, bizim doğma həmyerlilərimizin şərəfinə, Azərbaycan xalqının şərəfinə, hər bir azərbaycanlının və hər bir həmyerlimizin sağlığı şərəfinə qaldırıraq!

Sağ olun.

DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ I QURULTAYININ QƏTNAMƏSİ

10 noyabr 2001-ci il

Biz - dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan azərbaycanlıları təmsil edən qurultay nümayəndələri Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının müstəqil Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində çağırılmasından böyük qürur hissi keçiririk. Qurultayın Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin bərpa olunmasının 10-cu ildönümü günlərinə təsadüf etməsi bizi sevindirir. Bu yüksək forumun çağırılması qərarı, onun səmərəli keçirilməsi, bütün dünya azərbaycanlılarının nümayəndələrinə taleyüklü məsələlər ətrafında geniş, sərbəst fikir mübadiləsi aparmaq fərsətinin verilməsi müstəqil Azərbaycan dövləti və onun Prezidenti cənab Heydər Əliyevin tarixi xidmətlərindən biri kimi qiymətləndirilməlidir. Bu fərsəti bizə verdiklərinə görə Azərbaycan dövləti və onun Prezidentinə, Azərbaycan hökumətinə, Qurultayın hazırlanmasında zəhməti olan bütün insanlara dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

Qurultay qeyd edir ki, XX əsrin son onilliyi dünyanın geosiyasi xəritəsində əhəmiyyətli dəyişikliklərin baş verməsi, dünya siyasətində yeni üfəqlərin açılması ilə əlamətdar olmuşdur. Beynəlxalq aləmdə gedən qlobal hadisələr nəticəsində Azərbaycan xalqı əsrlərlə arzuladığı müstəqilliyinə yenidən qovuşmuş və son illər ərzində aparılan uzaqgörən, məqsədyönlü siyasət nəticəsində öz müstəqilliyini möhkəmləndirmişdir.

Dünya mədəniyyəti xəzinəsinə böyük dəhalar bəxş etmiş Azərbaycan xalqı artıq başa çatmış XX əsrin əvvəlində öz zəngin dövlətçilik ənənələrini inkişaf etdirərək Şərqdə ilk demokratik parlamentli respublika yaratmış, əsrin sonunda öz dövlət müstəqilliyini bərpa etmiş və XXI əsrə Avropa xalqları ailəsinin bərabərhüquqlu üzvü kimi qədəm qoymuşdur. Azərbaycan xalqı inkişaf etmiş müasir sivilizasiyalı xalqlarla birgə, demokratiyanın hakim olduğu cəmiyyətdə yaşamaq əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirmişdir.

Müstəqil Azərbaycan Respublikası qısa bir müddətdə əsrlərə bərabər şərəfli yol keçmişdir. Bütün çətinliklərə baxmayaraq xalqımızın misilsiz milli sərvəti olan müstəqilliyin qorunub möhkəmləndirilməsi, milli və vətəndaş birliyinin təmin edilməsi, demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğunun həyata keçirilməsi, yeni iqtisadi münasibətlər sisteminin yaradılması, ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin bərqərar edilməsi, əhalinin təhlükəsizliyinin və rifahının təmin edilməsi sahəsində qazanılmış nailiyyətlər Azərbaycanın intensiv inkişaf dövrünə qədəm qoymasına imkan vermişdir. Azərbaycan müstəqil inkişaf yolu ilə inamla irəliləyir və tam qətiyyətlə demək olar ki, heç bir qüvvə onu bu yoldan döndərə bilməz. Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının iştirakçıları Azərbaycan Respublikasının, onun Prezidenti Heydər Əliyevin Azərbaycanın tərəqqisi, xalqımızın firavan həyatı naminə yeritdiyi xarici və daxili siyasətin bütün dünya azərbaycanlılarının mənafeyinə uyğun gəldiyini bildirir, onu ürəkdən bəyənir və dəstəkləyir.

Qurultay iftixar hissi ilə bəyan edir ki, bu gün harada yaşamasından asılı olmayaraq bütün azərbaycanlılar Azərbaycan Respublikasının tərəqqisi, çiçəklənməsi naminə əllərindən gələni əsirgəmirlər. Azərbaycan Respublikasının iqtisadi, siyasi və mədəni inkişafı, beynəlxalq münasibətlərin bərabərhüquqlu üzvü kimi çıxış etməsi, nüfuzlu iqtisadi və siyasi qurumlara inteqrasiyası, bəşər sivilizasiyasında layiqli yer tutması

yolunda atılan addımlar dünya azərbaycanlılarının birgə maraqlarına cavab verir və tərəfimizdən daim dəstəklənəcəkdir.

Qurultay hesab edir ki, bu gün Azərbaycanın demokratik inkişafına mane olan ən başlıca problemlərdən biri Dağlıq Qarabağ, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsidir. Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizinin işğalı, bunun nəticəsi kimi bir milyonadək soydaşımızın qaçqın-köçkün vəziyyətinə düşməsi Azərbaycanın müstəqil inkişafı yolunda ciddi maneəyə çevrilib.

Azərbaycan xalqı sülhsevər xalqdır. O, regionda vəziyyəti gərginləşdirməyə çalışan qüvvələrin bütün təxribatlarına təmkinlə, beynəlxalq hüququn tələblərinə uyğun cavab verir. Lakin, Azərbaycanın haqq işinin qələbəsinə hərtərəfli yardım olmalıdır ki, problemin sülh yolundan başqa həllinə yer qalmasın. Bu işdə respublikadan kənarında yaşayan soydaşlarımızın da fəal olmasına, ümumiyyətlə onların daha mütəşəkkil şəkildə təşkilatlanaraq bu və ya digər məsələnin həllində fəal mövqe tutmasına ehtiyac duyulur.

Azərbaycanlıların ayrı-ayrı ölkələrə mühacirət tarixi XX əsrin əvvəlindən başlasa da, Azərbaycan diasporunun formalaşması işi xeyli gecikmişdir. Təəssüf hissi ilə qeyd edilməlidir ki, onun formalaşması Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etməsindən sonrakı illərə, daha dəqiq desək, 1993-cü ildən sonrakı dövrə təsadüf edir. Məhz bu dövrdən etibarən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xarici ölkələrə səfərləri zamanı həmin ölkələrdəki Azərbaycan icmaları nümayəndələri ilə keçirdiyi görüşlərdə Azərbaycan diasporunun formalaşması və təşkilatlanması zərurəti bir vəzifə kimi qarşıya qoyuldu.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin çıxış və nitqlərində, imzaladığı sənədlərdə, hər il dekabrın 31-də dünya azərbaycanlılarına müraciətlərində Azərbaycan diasporunun məqsəd və vəzifələri, onun formalaşmasının ideya zəmini - azərbaycançılıq ideologiyası yaradılmışdır. Beləliklə, müstəqil Azərbaycan Respublikasının simasında istinad ediləsi möhkəm dayaq və azərbaycançılıq kimi möhkəm ideya zəmini əldə etməklə Azərbaycan diasporunun yaradılması yolunda konkret tədbirlər həyata keçirilməyə başlandı.

Dünyanın indiki inkişaf mərhələsində diasporun əhəmiyyəti danılmazdır. Bu baxımdan Azərbaycanın da xarici ölkələrdə mütəşəkkil və güclü diasporu olmalıdır. Güclü diasporun mövcudluğu doğma Vətənin güclənməsinə xidmət etməklə bərabər, həm də dünya Azərbaycanlıları arasında geniş əlaqələrin yaradılmasına, onların milli və vətəndaş hüquqlarının qorunmasında səylərin birləşdirilməsinə zəmin yaradır. Diasporun Vətənlə və bir-biri ilə əlaqələrinin möhkəmliyi diasporun saflığına və milli birliyinə xidmət edən amil, Vətəndən ayrı düşmüş insanların milli-mənəvi dəyərlərə bağlılığını qoruyub artıran vasitədir. Diaspor öz vətəni ilə mövcud olduğu ölkələr arasında səmərəli dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinin bərqərar olmasında da müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Diaspor bu gün Azərbaycan üçün çox vacib olan lobbiçilik fəaliyyətinin formalaşdırılmasında və onun Azərbaycanın həyati maraqlarına yönəldilməsində də mühüm rol oynaya bilər. Buna görə də Qurultay müstəqil Azərbaycan Respublikasının diasporla bağlı xüsusi siyasət yeritməsini, onun dövlət səviyyəsinə qaldırılmasını dəstəkləyir və bu istiqamətdə işlərin davam etdirilməsini zəruri hesab edir.

Dünya azərbaycanlılarının 2001-ci il noyabrın 9-10-da Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində keçirilən I Qurultayının başlıca məqsədləri ayrı-ayrı ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsi, müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrinin genişləndirilməsi, onların ictimai təşkilatlarının fəaliyyətinin əlaqələndirilməsindən ibarətdir. Qurultay dünyanın müxtəlif

ölkələrindən gəlmiş nümayəndələrin mülahizələrini, çoxsaylı təkliflərini, eləcə də azərbaycanlıların müasir dünyadakı sosial-siyasi, iqtisadi, mədəni və s. mövqeyini, azərbaycançılıq platformasına söykənən maraqlarını, tarixən yaranmış mənəvi birlik ehtiyacını nəzərə alaraq qərara alır:

1. Dünya azərbaycanlıları müstəqil Azərbaycan Respublikasının on il ərzində müxtəlif sahələrdə əldə etdiyi nailiyyətləri yüksək qiymətləndirir, Azərbaycan dövlətinin daxili və xarici siyasətini tam dəstəkləyirlər.

2. Azərbaycanlıların müstəqil Azərbaycan dövləti ilə mədəni, ictimai-siyasi, iqtisadi və s. əlaqələri daha da gücləndirilsin və bu zaman nəzərə alınsın ki, müstəqil Azərbaycan Respublikası dünyanın harasında məskunlaşmasından asılı olmayaraq, bütün azərbaycanlıların mənəvi dayağı, milli-mədəni maraqlarının ifadəçisidir. Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qorunması, müstəqil respublikaya hər hansı formada, daxildən, yaxud xaricdən göstərilən təcavüzün qarşısının alınması, onun demokratik, dünyəvi, hüquqi, milli bir dövlət olaraq inkişaf edib möhkəmlənməsi, yalnız respublika vətəndaşlarının deyil, habelə dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımızın, hər bir azərbaycanlının müqəddəs işidir.

3. Azərbaycanlılar məskunlaşdıqları ölkələrin ictimai-siyasi, iqtisadi-təsərrüfat, mədəni-mənəvi həyatında fəal iştirak etməklə yanaşı onların etnik-tarixi dəyərlərə, milli ənənələrə sədaqət naminə xüsusi diaspor yaratmalarına, lobbicilik fəaliyyəti ilə məşğul olmalarına böyük ehtiyac vardır.

4. Azərbaycan dilinin, milli-əxlaqi dəyərlərin, azərbaycanlıların bir xalq, millət kimi formalaşdığı tarixi Vətənin şərəfini qorumaq, harada yaşamasından asılı olmayaraq, hər bir Azərbaycan icmasının, hər bir azərbaycanlının müqəddəs vəzifəsidir.

5. Müasir dünya bir inteqrasiya, intensiv millətlərarası əlaqələr, qlobal münasibətlər, milli sərhədləri aşıb keçən hadisələr dünyası olduğundan müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar beynəlxalq təşkilatlarda təmsil olunmağa, milli maraqları müdafiə etməyə səy göstərməlidirlər.

6. Azərbaycanda uzun əsrlər boyu ümumbəşəri dəyərlərə hörmətlə yanaşılaraq, yüksək tolerantlıq, dözümlülük nümayiş etdirilmiş və ölkədə bu zəmində formalaşmış milli-mənəvi mühit böyük nailiyyət sayılmışdır. Gələcəkdə də bunların qorunub saxlanması ən ümdə vəzifələrdən biri hesab olunmalıdır.

7. Dünyanın müxtəlif ölkələrində məskunlaşmış azərbaycanlıların təşkilatlanması, onların hüquqlarının müdafiəsi, milli-mənəvi dəyərlərin birgə qorunması məqsədi ilə xüsusi koordinasiya mərkəzi - Dünya Azərbaycanlılarının Əlaqələndirmə Şurası yaradılsın.

8. Dünya azərbaycanlılarının qurultayı hər üç ildən bir keçirilsin.

Qurultay əmin olduğunu bildirir ki, müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar həmrəylik nümayiş etdirərək Qurultayın qərar və tövsiyələrinin yerinə yetirilməsi işində var qüvvələrini

sərf edəcəklər.

**Qətnamə Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayında
qəbul olunmuşdur.**

Bakı şəhəri, 10 noyabr 2001-ci il

DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ I QURULTAYI NÜMAYƏNDƏLƏRİNİN BÜTÜN DÜNYA AZƏRBAYCANLILARINA MÜRACİƏTİ

10 noyabr 2001-ci il

Əziz həmvətənlər!

Biz - Dünya Azərbaycanlılarının 2001-ci ilin 9-10 noyabrında Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində keçirilən Qurultayının iştirakçıları Sizə müraciət edərək bildiririk ki, hər bir xalqın milli varlığının əsas şərtlərindən biri onun həmrəyliyi, etnik-siyasi mütəşəkkilliyidir. Tarix dönə-dönə sübut etmişdir ki, həmrəylikdən, etnik-siyasi mütəşəkkillikdən məhrum olan xalqlar tez-gec güclü millətlərin təsiri altına düşərək assimilyasiya olunur və öz milli simasını itirir. Müasir dünyanın qabaqcıl xalqlarından, millətlərindən biri olmaq üçün güclü milli əzm, siyasi iradə nümayiş etdirmək, bir millət kimi beynəlxalq nüfuz qazanmaq lazım gəlir. Odur ki, həm öz tarixi Vətəndə - Azərbaycanda yaşayan, həm də bu və ya digər səbəbdən dünyanın müxtəlif ölkələrinə səpələnmiş azərbaycanlılar xalqımızın, millətimizin gələcəyi naminə möhkəm həmrəylik və mütəşəkkillik nümayiş etdirməlidir.

Azərbaycan xalqının tarixi qədim, mədəniyyəti isə zəngindir. Onun Nizamı, Nəsimi, Füzuli, Mirzə Fətəli Axundov, Hüseyn Cavid, Səməd Vurğun kimi böyük mütəfəkkirləri tarixin ayrı-ayrı dövrlərində mənsub olduqları xalqın istedadını bütün dünyaya nümayiş etdirmişlər. Azərbaycanlılar XX əsrin əvvəllərində qədim və tarixi dövlətçilik ənənəsinə söykənərək Şərqdə ilk demokratik dövlət - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yaratmışdır. XX əsrin sonunda müstəqil Azərbaycan Respublikası da həmin möhtəşəm dövlətçilik təcrübəsi əsasında yaranmış və tarixən azərbaycanlılara xas olan dövlətçilik ənənələrini müasir şəraitdə bütün dünyada sübut etmişdir.

Dünya azərbaycanlılarının harada məskunlaşmalarından asılı olmayaraq, ən mühüm, ən müqəddəs vəzifələrindən biri Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyəti, bütün dünya azərbaycanlılarının mənəvi-siyasi iradəsinin nəticəsi olan müstəqil dövlətçiliyi qoruyub saxlamaqdan, milli dövlətimizin dünya birliyində özünə-məxsus yer tutmasına çalışmaqdan ibarətdir. Unutmaq olmaz ki, müstəqil Azərbaycan dövlətinin mövcudluğu, onun demokratik, dünyəvi, hüquqi dövlət quruculuğu yolu ilə inamla irəliləməsi yalnız Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının deyil, bütün dünya azərbaycanlılarının milli müstəqillik və dövlətçilik təfəkkürünün inkişafına, onların həmrəyliyinə təkan verir, Azərbaycan xalqına mədəni bir etnos kimi beynəlxalq nüfuz gətirir.

Dünyanın müxtəlif ölkələrinə səpələnmiş azərbaycanlıların mədəni-siyasi birliyi, həmrəyliyi müstəqil Azərbaycan Respublikasının və bütün dünya azərbaycanlılarının mənafeyinə uyğundur və onun əsas strateji məqsədlərindən biridir. Ona görə də Vətəndən ayrı düşmüş hər bir azərbaycanlı əmin olmalıdır ki, onun nüfuzunu, şərəfini qorumağa həmişə hazır olan bir dövlət - Azərbaycan Respublikası vardır. Azərbaycan dövləti Azərbaycan xalqının tarixən dünya mədəniyyətinə verdiyi zəngin maddi, mənəvi-əxlaqi, ideoloji sərvətlərin,

Azərbaycan adının etibarlı müdafiəçisi və sahibidir. Yer üzərində mövcud olan milyonlarla azərbaycanlının əsas ünsiyyət vasitəsi olan Azərbaycan dili - Azərbaycan Respublikasının dövlət dilidir. Odur ki, azərbaycançılıq amalı və müstəqil dövlətçilik ətrafında yaranan milli birlik, milli həmrəylik harada yaşamasından asılı olmayaraq hər bir azərbaycanlının mənafeyinə tam uyğundur. İndi hər bir dünya azərbaycanlısının üz tutmağa, sevgisini, məhəbbətini bildirməyə Azərbaycan adında bir doğma, müqəddəs ocaq, sözünü deməyə, qayğılarını, dərdlərini bölüşməyə isti bir yurd var. Hər bir azərbaycanlı bu ocağa ərklə üz tutduğu kimi, eyni zamanda məsuliyyətlə dərk etməlidir ki, Vətən sevgisini işdə sübut etmək, Vətənin problemlərindən xəbərdar olmaq, bunları aradan qaldırmaq üçün yollar aramaq, Vətənlə nəfəs almaq, onun təəssübünü çəkmək və qayğıları ilə yaşamaq lazımdır. Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı məhz bu danıl-maz həqiqəti, tarixi zərurəti əyani ifadə etdi.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları olan qardaş və bacı-larımız kimi, Vətəndən kənardə yaşayan dünya azərbaycanlılarının da öz ölkəsi, vətəndaşı olduğu öz dövləti vardır. Biz hərəməz bir ölkənin vətəndaşıyıq. Lakin bizim hamımızı azərbaycanlı olmaq kimi böyük bir məsuliyyətli hiss, amal birləşdirir. Vətəndaşlıq borcu bizi yaşadığımız ölkə qarşısında hansı məsuliyyətə sövq edirsə, milli mənsubluq hissi, Azərbaycançılıq amalı bizim hər birimizi müstəqil Azərbaycan dövləti, ata-baba yurdu qarşısında eyni məsuliyyətə sövq edir. Odur ki, Azərbaycanlı adını biz həm öz ölkəmiz qarşısında, həm də müstəqil Azərbaycan qarşısında layiqincə doğrultmalıyıq. Elə bu məqsədlə də biz həm müstəqil Azərbaycan dövləti ətrafında, həm də öz aramızda sıx birləşməyə, təşkilatlanmağa çalışmalı, mütəşəkkil qüvvəyə çevrilməliyik. Bugünkü qurultay Azərbaycan diasporunun yaranması və mütəşəkkil bir qüvvəyə çevrilməsi mərhələsinin başlanğıcını qoydu.

Bu gün dünyanın hər yerində yaşayan azərbaycanlılar müxtəlif dövrlərdə mühacirət etmiş insanların övladların, nəsillərini və Azərbaycandan kənardə yaşayan digər soydaşlarımızı təmsil edir. Soydaşlarımızın əksəriyyəti özgə millətlər içərisində azərbaycançılığı, milli xüsusiyyətlərimizi, adət-ənənələrimizi, dilimizi qoruyub-saxlaya bilməmiş və övladlarına ötürmüşlər. Amma bir həqiqət qeyd olunmalıdır ki, ayrı-ayrı cəhdlərə baxmayaraq, uzun bir tarixi əhatə edən dövr ərzində dünya azərbaycanlıları yaşadıkları dövlətlərdə bir- biri ilə birlik nümayiş etdirə bilməmiş, təşkilatlanmamış, icmalar, diaspor şəklində təmsil olunmamış, dağınıq şəkildə yaşamışlar. Bu da sözsüz ki, milli əlaqələrin və müvafiq olaraq milli varlığın zəifləməsinə şərait yaratmışdır.

On il əvvəl müstəqil Azərbaycan Respublikasının yaranması bütövlükdə Azərbaycan xalqının, o cümlədən dünya azərbaycanlılarının taleyində dönüş nöqtəsi olmuşdur. Bütün dünya azərbaycanlıların tarixi Vətənin, Azərbaycan xalqının ayrılmaz hissəsi hesab edən Azərbaycan dövləti və onun Prezidenti cənab Heydər Əliyev dünya azərbaycanlılarının milli birlik və həmrəylik problemini dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırmış, Azər-baycan diasporunun formalaşdırılması, dünya azərbaycanlılarının bir-biri ilə və Vətənlə əlaqələrinin yaradılması və möhkəmləndirilməsi məsələlərini bilavasitə gündəmə gətirmişdir,

Bu gün dünya azərbaycanlılarının əsl milli özünüdərk və ümummilli ideya - azərbaycançılıq, müstəqil dövlətçilik və milli mənəvi dəyərlər ətrafında birləşməsi prosesi başlanmışdır. Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin və dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsi, - onun mövqeyinin dünya müstəvisində gücləndirilməsi, erməni təcavüzünə məruz qalmış Azərbaycan xalqının haqq səsinin dünyaya çatdırılması, Dağlıq Qarabağ probleminin ədalətli həllinə nail olunması və digər ümummilli məsələlərin həlli dünyada yaşayan bütiin

soydaşlarımızın birliyini və həmrəyliyini daha zəruri edir. Bundan başqa dünya azərbaycanlılarının birliyi, həmrəyliyi onların yaşadığı ölkələrdə və bütün dünyada güclü və monolit bir qüvvə kimi çıxış etmələrinə, öz milli və vətəndaş haqlarını daha dolğun qorumalarına da əhəmiyyətli təsir göstərə bilər.

Əziz həmvətənlərimiz! Azərbaycan adlı müstəqil dövlətin varlığı bizim ən böyük tarixi sərvətimiz, XX yüzilliyə bütün azərbaycanlıların qazandığı ən böyük nailiyyətdir. Xalqımız nəinki ata-babalarımızın yolunu davam etdirərək müstəqil dövlətçiliyimizi bərpa etmiş, həmçinin on il ərzində onu qoruyaraq hərtərəfli möhkəmləndirmiş, iqtisadi, hüquqi, siyasi, mənəvi baxımdan inkişaf etdirmişdir. Bu gün dünya birliyinə daxil olan müstəqil, suveren Azərbaycan Respublikası millətimizin dünyada yeganə dövləti olub bütün dünya azərbaycanlılarının həm mənəvi pənahı, həm də məbədghahıdır. Odur ki, hər bir Azərbaycanlı tarixi Vətəninin, Azərbaycan dövlətinin taleyində iştirak etməli, onun müstəqilliyi, inkişafı yolunda durmadan çalışmalı, fəaliyyət göstərməlidir.

Azad, firavan, qüdrətli Azərbaycan Respublikası bütün dünya Azərbaycanlıları üçün cazibə mərkəzidir. Hər bir azərbaycanlı onu da bilməlidir ki, onun arxasında Azərbaycan Respublikası kimi azad, müstəqil dövlət durur. Azərbaycanı özlərinin tarixi Vətəni hesab edən insanlar Azərbaycan dövlətçiliyi ideyaları ətrafında birləşməli, ümummilli məsələlərdə sarsılmaz həmrəylik nümayiş etdirməlidirlər. Xarici ölkələrdə təşkilatlanma prosesinin ilk mərhələsini yaşayan azərbaycanlı icmalarının, mədəniyyət mərkəzlərinin və dostluq cəmiyyətlərinin imkanlarından geniş istifadə olunmalıdır.

Yaxın-uzaq ölkələrin tarixi əyani şəkildə sübut edir ki, mütəşəkkil icmalar halında dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan, məqsədyönlü fəaliyyət göstərən soydaşlar öz ölkələrinə böyük kömək göstərir, yaşadıkları ölkələrlə tarixi Vətən arasında münasibətlərdə güclü amil kimi çıxış edirlər. Bu sahədə bizim istifadə olunmamış zəngin potensialımız vardır və bu potensial mütləq hərəkətə gətirilməlidir.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasınının 20 faiz ərazisi işğal altındadır. Bir milyonadək soydaşımız öz doğma yurdundan didərgin düşərək ağır qaçqın həyatı yaşamaqdadır. Qarabağ torpağı müqəddəs vətənimizin sadəcə olaraq bir parçası deyil, eyni zamanda milli mədəniyyətimizin incilərini yaşadan mühüm mədəni-tarixi bölgədir. Bu ərazidə cəmləşən nadir mədəniyyət, tarixi abidələrimiz, təkrarsız təbiət incilərimiz erməni işğalçıları tərəfindən vəhşicəsinə dağıdılır, məhv edilir. Hər bir Azərbaycanlı xalqımıza qarşı erməni təcavüzü və Dağlıq Qarabağ probleminin ədalətli həlli yolunda haqq səsinə ən yüksək beynəlxalq kürsülərə ucaltmalı, yorulmadan çalışmalı, yaşadığı dövlətin parlamentinə, hökumətinə, ictimaiyyətinə həqiqəti çatdırmalıdır. Yalnız bütün Azərbaycan xalqının birgə səyi ilə münafişənin ədalətli və beynəlxalq hüquq prinsipləri əsasında həllinə nail olmaq olar.

Bu gün Azərbaycan diasporunun formalaşması, təşəkkül tapması bilavasitə Azərbaycan dövləti və onun Prezidenti cənab Heydər Əliyev tərəfindən dövlət səviyyəsində həyata keçirilir. 1991-ci ildən başlayaraq ilk dəfə onun təşəbbüsü ilə Naxçıvanda, sonra isə bütün Azərbaycan miqyasında hər il 31 dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü kimi xüsusi qeyd edilir. Bu bayram ərəfəsində bütün dünya azərbaycanlıları üçün xüsusi tədbirlər təşkil olunur, qəbullar keçirilir və ölkə başçısının müraciəti səsləndirilir. 1994-cü ildən başlayaraq xarici ölkələrə səfərlər zamanı - Fransada, Böyük Britaniyada, Türkiyədə, ABŞ-da, Almaniyada, Rusiyada, Ukraynada, Polşada, Rumınyada, Belçikada, Norveçdə, Bolqarıstanda və bir çox digər

ölkələrdə yaşayan soydaşlarımızla maraqlanan, görüşlər keçirən Azərbaycan Prezidenti cənab Heydər Əliyev xaricdə yaşayan həmvətənlərimizi daim milli ideya ətrafında birləşməyə, təşkilatlanmağa, icmalar, milli-mədəni cəmiyyətlər yaratmağa səsləyir. İnanırıq ki, 1993-cü ildən başlayaraq bu günə qədər davam edən ardıcıl, məqsədyönlü, getdikcə genişlənən milli diaspor hərəkatı Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayından sonra daha da güclənəcək, bu hərəkatın gerçək nəticələri, təşkilatlanma səviyyəsi yüksələcəkdir.

Əziz soydaşlarımız! Dünya azərbaycanlılarının qarşısında duran tarixi vəzifələr hər bir azərbaycanlım tarixi Vətəni - müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə fəxr etmək, onun həyatında yaxından iştirak etmək, sıx əlaqə saxlamaqla yanaşı, yaşadığı ölkədə azərbaycançılığı ehtiva edən milli dəyərləri qorumaq, tanımaq, yaşatmaq, inkişaf etdirmək kimi məsuliyyətə səsləyir. Bu, hər şeydən əvvəl, Azərbaycan dilinin qorunması, yaşadılması, soydaşlarımız arasında təbliğ olunmasına aiddir. Dünya azərbaycanlıları buna yaşadıkları ərazilərdə məktəblər, təhsil və tərbiyə ocaqları, mədəniyyət mərkəzləri açmaqla nail ola bilərlər. Bundan başqa harada yaşamasından asılı olmayaraq sağlam milli adət və ənənələrin, mədəni dəyərlərin qorunub saxlanması, yeni nəsillərə ötürülməsi dünya azərbaycanlılarının mənəvi borcudur. Qurultayın gedişindən və ölkə Prezidenti cənab Heydər Əliyevin nitqindən də göründü ki, müstəqil Azərbaycan Respublikası bu sahədə dünya azərbaycanlılarına hər cür yardım göstərməyə bundan sonra da hazırdır. Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı sübut etdi ki, hər bir xalq, millət, yalnız mütəşəkkil olanda, birlik nümayiş etdirəndə, həmrəy olanda güclüdür. Ümumi məqsədlər ətrafında birləşmək, təşkilatlanmaq, yaşadığı dövlətdə icmalar, qurumlar, cəmiyyətlər şəklində bir-birilə sıx təmas qurmaq, siyasi və mədəni həyatda fəal iştirak etmək dünya azərbaycanlılarının bundan sonrakı fəaliyyətində ən ümdə məsələ olmalıdır. Həm tarixi Vətənlə, həm də özləri arasında qırılmaz əlaqələr yaratmaq, xaricdə yaşayan azərbaycanlıların və bütövlükdə Azərbaycan diasporunun qarşısında duran tarixi vəzifələrdir.

Harada yaşamasından, hansı ölkənin vətəndaşı olmasından asılı olmayaraq bütün dünya azərbaycanlıları vahid bir xalqı, bir milləti, bir Vətəni təmsil edir.

Əziz həmvətənlərimiz! Gəlin ümummilli ideya - müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyi, vahid milli-mənəvi dəyərlər, Azərbaycançılıq ideyası ətrafında daha da sıx birləşək!

Yaşasın dünya azərbaycanlılarının sarsılmaz həmrəyliyi və birliyi!

**Müraciət Dünya Azərbaycanlılarının
I Qurultayında qəbul olunmuşdur**

Bakı şəhəri, 10 noyabr 2001-ci il

**DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ I QURULTAYININ NÜMAYƏNDƏLƏRİNİN
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
CƏNAB HEYDƏR ƏLİYEVƏ
MÜRACİƏTİ**

10 noyabr 2001-ci il

Zati-aliləri!

Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının nümayəndələri dərin minnətdarlıq duyğularıyla Sizə müraciət edirlər. Dünyanın hər tərəfindən bu tarixi məclisə yığılmış dünya azərbaycanlılarının nümayəndələri bu günkü qurultayı Sizin tarixi xidmətiniz, xalqımız, millətimiz, Vətənimiz yolunda göstərdiyiniz növbəti fədakarlıq nümunəsi hesab edir. Sizin təşəbbüsünüz sayəsində təşəkkül tapmış diaspor hərəkatı getdikcə genişlənərək, bu gün öz gerçək bəhrələrini verməkdədir.

Bu gün müstəqil Azərbaycan Respublikasında yeridilən müdrik daxili və xarici siyasət nəticəsində dünya birliyində layiqli yerini tutmuş, beynəlxalq aləmdə tanınmış, ölkənin iqtisadi və mənəvi-intellektual imkanları dünyaya açılmış, beynəlxalq sistemə inteqrasiya olunmuşdur. Qurultay münasibətilə doğma Azərbaycana səfər müddətində tarixən az bir zaman kəsiyi - on il ərzində Azərbaycanın əldə etdiyi nailiyyətlərin bir çoxu ilə əyani şəkildə tanış olduq. Biz burada möhkəm siyasi sabitliyin, demokratik, sivil, hüquqi dövlət quruculuğunun, intensiv iqtisadi inkişafın, düşünülmüş investisiya siyasətinin bəhrələrini öz gözlərimizlə gördük. Bütün bunlar bizi sevindirir, qəlbimizdə müstəqil Azərbaycan üçün böyük iftixar və qürur hissi doğurur. Biz - dünya azərbaycanlıları Azərbaycan Respublikasının yeritdiyi rəsmi daxili və xarici siyasəti bəyənir və dəstəkləyirik.

Möhtərəm Prezident! Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi, ölkədə aparılan iqtisadi və hüquqi islahatlar, demokratikləşmə prosesləri, Azərbaycanın Qafqazda və bütün regionda mühüm siyasi qüvvəyə, beynəlxalq iqtisadi layihələrin mərkəzinə çevrilməsi və qüdrətinin getdikcə artması Azərbaycanın dünya sivilizasiyasına inteqrasiyasının sübutudur. Bu dünya azərbaycanlılarının da mütəşəkkilliyinin və həmrəyliyinin artmasına, onların Azərbaycan xalqına mənsubluq hissənin güclənməsinə və azərbaycançılıq ideyaları ətrafında daha sıx birləşməsinə güclü təkan verəcəkdir. Biz əmin olduğumuzu bildiririk ki, Azərbaycan Respublikası həmişə bütün dünya azərbaycanlılarının ümid və məhəbbətlə üz tutduğu müqəddəs məkan, onların layiqli təmsilçisi, beynəlxalq hüquq normalarında əks olunmuş əsas insan hüquqları və azadlıqlarının müdafiəçisi və ifadəçisi olacaqdır.

Dünya azərbaycanlıları müstəqil Azərbaycan Respublikasının dərdlərini, problemlərini öz dərdi kimi qəbul edir. Biz Azərbaycan torpaqlarının 20 faizinin erməni qəsbkarları tərəfindən işğalı, bir milyonadək qaçqının ağır şəraitdə yaşaması faktı ilə heç cür barışmır və buna qəti etirazımızı bildiririk.

Erməni millətçilərinin Azərbaycan xalqına qarşı təcavüzü, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin mahiyyəti Azərbaycan dövlətinin ardıcıl siyasi fəaliyyəti sayəsində beynəlxalq aləmə çatdırılmış, təcavüzkar erməni

millətçiləri ifşa olunmuşdur. Yaxın zamanda münaqişənin ədalətli həllinə nail olunacağına da şübhə yoxdur. Bununla belə, dünya azərbaycanlıları bütün mümkün vasitələrdən istifadə etməklə Azərbaycan torpaqlarının sülh yolu ilə azad edilməsi işində öz səylərini daim artırıcaqlar.

Möhtərəm Prezident! Qurultay dünya azərbaycanlılarının fəaliyyətində yeni bir mərhələ açdı. Dünya azərbaycanlıları Azərbaycan dövlətini qəti əmin edir ki, dəfələrlə bəyan olunan və qurultayın təsbit etdiyi məqsəd və vəzifələr - ümumbəşəri dəyərləri mənimsəməklə yanaşı milli dəyərlərin qorunub-saxlanması, Azərbaycan dilinin, adət və ənənələrin, milli mədəniyyət və incəsənətin yaşadılması, inkişaf etdirilməsi, təbliğ olunması yolunda yorulmadan çalışacaq, onların gələcək nəsillərə ötürülməsi üçün öz səylərini əsirgəməyəcəklər. Müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlı icmaların azərbaycançılıq ideyaları ətrafında birləşməsini, onların həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsini, müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrinin genişləndirilməsini, Azərbaycan diasporunun daha mütəşəkkil qüvvəyə çevrilməsini dünya azərbaycanlıları özünün amalı, vətəndaşlıq borcu hesab edir.

Möhtərəm Prezident! Biz - Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının iştirakçıları müstəqil Azərbaycan dövlətinin əldə etdiyi nailiyyətləri yüksək qiymətləndirir, onun beynəlxalq aləmdə qazandığı nüfuzundan böyük qürur və iftixar hissi duyaraq bəyan edirik ki, müstəqillik, milli birlik, həmrəylik amal-larına, ümumbəşəri və milli dəyərlərə əsaslanan azərbaycançılıq ideyalarının bərqərar olması naminə bütün səylərimizi səfərbər edəcəyik.

**Müraciət Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayında
qəbul olunmuşdur.**

Bakı şəhəri, 10 noyabr 2001-ci il

**DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ I QURULTAYI NÜMAYƏNDƏLƏRİNİN
ERMƏNİSTAN-AZƏRBAYCAN, DAĞLIQ QARABAĞ PROBLEMI İLƏ ƏLAQƏDAR
DÜNYA İCTİMAİYYƏTİNƏ, BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLARA,
XARİCİ ÖLKƏLƏRİN HÖKUMƏT RƏHBƏRLƏRİNƏ VƏ PARLAMENTLƏRİNƏ
MÜRACİƏTİ**

10 noyabr 2001-ci il

Hörmətli xanımlar və cənablar! Dünya Azərbaycanlılarının I qurultayının Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində toplanmış nümayəndələri böyük inam hissi ilə Sizə müraciət edirlər.

Məlum olduğu kimi, XX əsrin sonlarında bir qrup erməni separatçılarının fəaliyyəti nəticəsində dünyanın siyasi leksikonuna yeni bir anlayış daxil olur. “Dağlıq Qarabağ münaqişəsi. Azərbaycan mədəniyyətinin böyük dühalarının vətəni olan Dağlıq Qarabağ Azərbaycan xalqının bu gün də yaşadığı olduqca böyük faciənin və humanitar fəlakətin rəmzinə çevrildi. İndi Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi İsrail-Fələstin münaqişəsindən sonra ən uzun sürən münaqişə kimi tanınır.

Dağlıq Qarabağ ətrafında Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi, əslində, Ermənistanın Azərbaycana qarşı aşkar ərazi iddiaları, zaman-zaman həyata keçirilən qəsbkarlıq planlarının növbəti mərhələsinin başlanması idi. Azərbaycanlılara qarşı müntəzəm yeridilən bədnam soyqırımı, deportasiya və işğal siyasətinin yüz illərlə ölçülən uzun tarixi vardır. XIX əsrin əvvəllərindən etibarən tarixi Azərbaycan torpaqlarında ermənilər kütləvi şəkildə məskunlaşdırılmağa başlanmış, azərbaycanlıların öz qədim torpaqlarından, ata-baba yurdlarından qovulması prosesi məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilmişdir. Bədnam “Böyük Ermənistan ideyasını gerçəkləşdirmək üçün saxta ideoloji tezislər formalaşdırılmış, bu məqsədi reallaşdırmaq üçün terrorçu təşkilatlar yaradılmışdır. Erməni əhalisi türk və Azərbaycan xalqına qarşı daim millətçilik, şovinizm ruhunda tərbiyə olunmuşdur.

Sovet hakimiyyəti illərində davam etdirilən deportasiya və soyqırımı siyasəti tarixi Azərbaycan torpaqlarının - Göyçə, Zəngəzur və başqa ərazilərinin zorla Ermənistana verilməsi, yüz minlərlə azərbaycanlının doğma torpaqlarından çıxarılması ilə nəticələnmişdir. Sovet imperiyasının dağıldığı dövrdə erməni qəsbkarları həmin planların həyata keçirilməsi üçün yaranmış əlverişli şəraitdən istifadə etdilər. Münaqişənin ilkin mərhələsində Ermənistanın azərbaycanlılardan etnik təmizlənməsi çox qısa müddətdə başa çatdırıldı. Etnik təmizləmə müdafiəsiz insanlara qarşı kütləvi zorakılıq və qətilərlə müşayiət olunurdu.

1988-ci ilin fevralından etibarən SSRİ rəhbərliyinin ədalətsiz mövqeyi və təcavüzkarı şirnikləşdirmə siyasəti Ermənistanın, habelə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti rəhbərlərinin millətçi-şovinst təbliğatına və yerli azərbaycanlı əhaliyə qarşı Konstitusiyaya zidd hərəkətlərinə rəvac verdi. Bu, Ermənistanın Azərbaycana qarşı geniş miqyaslı hərbi-siyasi təcavüzünün başlanğıcı idi.

SSRİ rəhbərliyi Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün kobud şəkildə pozulmasına, Dağlıq Qarabağın Azərbaycandan qoparılmasına yönəldilmiş məqsədyönlü siyasətə qarşı çıxmaya cəsarət edən Azərbaycan xalqına qarşı açıq-aşkar zorakılıq yolunu seçdi. Sovet Ordusunun böyük kontingentinin, xüsusi təyinatlı

bölmələrin və daxili qoşunların 1990-ci il yanvarın 20-də Bakını işğal etməsi görünməmiş qəddarlıq və vəhşiliklərlə müşayiət edildi. Ermənistanın qəsbkarlıq planlarına qarşı çıxmağa cəsarət etmiş Azərbaycan xalqının inamını və iradəsini qırmaq, sovet hərbi maşınının gücünü nümayiş etdirmək məqsədi ilə törədilən 20 Yanvar faciəsi totalitar rejimin Azərbaycan xalqına qarşı dəhşətli cinayəti idi. Mərkəzin dəstəyindən sonra daha da azğınlaşan Ermənistan Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionunda Konstitusiyaya və beynəlxalq hüquq normalarına zidd hakimiyyət strukturları yaradaraq, separatçı, oyuncaq “Dağlıq Qarabağ Respublikasını elan etdi. Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində və onun ətrafında yerləşən sovet qoşunlarının bütün silahları qanunsuz olaraq əslində Ermənistan ordusunun bir hissəsi olan və “özünümüdafiə qüvvələri adlandırılan erməni silahlı dəstələrinin sərəncamına verildi. Azərbaycana qarşı silahlı təcavüzü həyata keçirmək üçün əməliyyat meydanı yaradıldı. Ermənistan Azərbaycana qarşı hərbi təcavüz mərhələsinə qədəm qoydu.

1992-ci ilin fevralında Azərbaycanın qədim Xocalı şəhərlərində qocalar, qadınlar və uşaqlar da daxil olmaqla min nəfərə yaxın dinc əhali ermənilər tərəfindən vəhşicəsinə qətlə yetirildi. Xocalı soyqırımını XX əsr tarixinə ən dəhşətli faciələrdən biri kimi daxil oldu. Elə həmin ilin mayında Şuşa şəhərinin işğalı ilə Dağlıq Qarabağda etnik təmizləmə əməliyyatı çətdirildi. 1992-ci ildə erməni təcavüzü Dağlıq Qarabağın inzibati hüddurlarından kənara çıxaraq Azərbaycanın qalan hissəsinə yayılmağa başladı. 1992-ci ilin mayında Laçın rayonu işğal olundu.

Azərbaycanın və Ermənistanın Birləşmiş Millətlər Təşkilatına üzv olması ilə Dağlıq Qarabağ problemi regional müstəvidən çıxaraq, ən gərgin beynəlxalq münaqişə ocaqlarından birinə çevrildi. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası 1993-cü il ərzində Dağlıq Qarabağla bağlı 822, 853, 874 və 884 nömrəli qətnamələrini qəbul etdi. Həmin qətnamələrdə Azərbaycanın suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə və sərhədlərinin toxunulmazlığına hörmət ifadə edilərək, sərhədlərin dəyişdirilməsi üçün zor işlədilməsinin yolverilməzliyi təsdiq edildi. Təhlükəsizlik Şurası öz qətnamələrində silahlı əməliyyatlara və düşmənçilik hərəkətlərinə son qoyulmasını, erməni silahlı qüvvələrinin Azərbaycanın işğal olunmuş rayonlarından dərhal, tamamilə və qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb etdi. Ermənistan Respublikası isə Təhlükəsizlik Şurasının tələblərinə məhəl qoymayaraq, Azərbaycan ərazisini hələ də işğal altında saxlamaqda və orada öz hərbi qüvvələrini artırmaqda davam edir. Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüz nəticəsində 17 min kvadrat kilometrə çox torpaq, yəni ölkə ərazisinin təqribən 20 faizi işğal edilmişdir. 18 min nəfərdən çox adam həlak olmuş, 50 mindən çox adam yaralanmış və ya əlil olmuşdur. Yüzlərlə yaşayış məntəqəsi, iqtisadi obyekt, məktəb, tibb müəssisəsi və sair dağıdılmış və ya talan edilmişdir. Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən didərgin düşən məcburi köçkünlərin və Ermənistandan gələn qaçqınların sayı bir milyon nəfərdən çoxdur. Səkkiz milyon əhalisi olan bir ölkədə bu rəqəm dünyanın oxşar vəziyyətdə olan regionları ilə müqayisədə çox yüksək göstəricidir və Azərbaycanın necə böyük bir humanitar fəlakətlə üzləşdiyindən xəbər verir. Bütün bu illər ərzində Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc yolla nizamlanması üçün xeyli səylər göstərilmişdir. ATƏT-in bu məqsədlə yaradılmış xüsusi təsisatı olan Minsk qrupunun bu istiqamətdə apardığı iş, Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin birbaşa görüşləri hələ konkret nəticə verməmişdir. ATƏT-in Lissabon sammiti münaqişəni Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində həll etməyi qərara alsada, Ermənistan Respublikası bu

nüfuzlu təşkilatın tələblərinə məhəl qoymur. Əksinə, Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində özünün silahlı qüvvələrini və döyüş texnikasını kəmiyyət və keyfiyyətə artırmaqda davam edir.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin acı təcrübəsi göstərir ki, vasitəçilərin qətiyyətsizliyi, qeyri-prinsipial mövqeyi və işğalçı ilə təcavüzə məruz qalmış tərəf arasında tarazlıq yaratmaq cəhdləri təcavüzkarın əməllərini nəinki şirnikləndirmək deməkdir, həm də bütün Qafqaz regionunda əmin-amanlıq və sabitlik üçün təhlükədir. Bu il sentyabrın 11-də Amerika Birləşmiş Ştatlarında baş vermiş dəhşətli terror aktlarından sonra dünyada yaranmış yeni siyasi vəziyyət, dünya hadisələrinə yeni kontekstdən baxış da Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tezliklə nizama salınmasını zəruri edir və bunun üçün əlavə imkanlar vardır. Dağlıq Qarabağda tüğyan edən təcavüzkar erməni separatçılığı təkcə Azərbaycan üçün, Qafqaz regionu üçün deyil, bütün dünya üçün təhlükəli nəticələrə gətirib çıxara bilər. Çünki beynəlxalq terrorizmi qıdalandıran əsas mənbələrdən, onun başlıca komponentlərindən biri məhz təcavüzkar separatçılıqdır. Azərbaycan xalqı sülhsevər xalqdır. Milliyyətindən, irqindən, dilindən və dinindən asılı olmayaraq, bütün xalqların nümayəndələri Azərbaycanda həmişə böyük səmimiyyət, mehribanlıq və dostluq şəraitində yaşamışlar. Xalqımızın tarixi onun yüksək tolerantlığı və sülhsevərliyi faktları ilə zəngindir. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc yolla tənzimlənməsi məsələsində də Azərbaycan xalqı böyük səbr və təmkin nümayiş etdirir, möhkəm və ədalətli sülhün bərqərar olması və regionda təhlükəsizlik üçün təminat yaradılması yolunda yorulmadan səylər göstərir. Lakin bugünkü reallıq ondan ibarətdir ki, Ermənistanın təcavüzünün nəticələri Azərbaycan üçün əsl milli faciəyə çevrilmişdir. Bu gün Azərbaycanda müharibə getmir, lakin Ermənistanla daimi sülh də bərqərar edilmişdir. “Nə müharibə, nə də sülh vəziyyəti - Azərbaycan torpaqlarının işğal altında qalması, çadır düşərgələri, minlərlə qocanın, qadının və uşağın məşəqqəti, bədbəxtliyi, çoxsaylı itkilər isə məyusluq yaradır.

Dünya Azərbaycanlılarının I qurultayının iştirakçıları bütün dünya ictimaiyyətinə, beynəlxalq təşkilatların rəhbərlərinə, ayrı-ayrı ölkələrin dövlət, hökumət və parlament rəhbərlərinə, üzvlərinə, bütün sülhsevər insanlara müraciət edərək, Azərbaycan xalqının haqq işinin müdafiə olunması, regionda, həmçinin dünyada sülh və əmin-amanlıq üçün təhlükə törədən Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc yolla, beynəlxalq hüquq və ədalət prinsiplərinə uyğun nizama salınması üçün davamlı səylər göstərməyə çağırır. Sizi tarixən regionda öz pozuculuq fəaliyyəti ilə 1 problemlər yaratmış davakar erməni millətçilərinin, dünyanın bir çox ölkəsində heç bir hüquqi və məntiqi əsasla söykənməyən iddialarının, arqumentsiz tələblərinin əsl mahiyyətinə bələd olmaq üçün problemlə daha yaxından tanış olmağa, təcavüzkar Ermənistanla işğala məruz qalmış Azərbaycana fərqli münasibət nümayiş etdirməyə səsləyirik. Ümid edirik ki, dünyada sülhün və əmin-amanlığın bərqərar olması, xalqların dinclik və təhlükəsizlik şəraitində yaşaması üçün səmərəli fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatlar, ayrı-ayrı dövlətlər və dünya ictimaiyyəti səsimizə səs verəcək, Qafqaz regionundakı bu təhlükə ocağının ləğv edilməsi, münaqişənin qarşılıqlı kompromislər əsasında, normalarına uyğun nizama salınması üçün bütün potensial imkanlardan istifadə edəcəklər. Sizə əvvəlcədən öz dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

I qurultayında qəbul olunmuşdur.

Bakı şəhəri, 10 noyabr 2001-ci il

**DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ I QURULTAYI NÜMAYƏNDƏLƏRİNİN
2001-Cİ İL SENTYABRIN 11-DƏ AMERİKA BİRLƏŞMİŞ ŞTATLARINDA
TÖRƏDİLMİŞ QANLI TERROR HADİSƏLƏRİ İLƏ BAĞLI AMERİKA XALQINA
MÜRACİƏTİ**

10 noyabr 2001-ci il

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Dünya azərbaycanlılarının Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində keçirilən I qurultayının nümayəndələri bildirir ki, 2001-ci il sentyabrın 11-də Amerika Birləşmiş Ştatlarında törədilmiş terror hadisələri və bu hadisələrdə həyatını qurban vermiş insanların faciəsi dünyanın bütün tərəqqipərvər insanları kimi, biz azərbaycanlıları da hiddətləndirmiş və məyus etmişdir. 2001-ci il noyabrın 9-10-da Bakı şəhərində Dünya Azərbaycanlılarının I qurultayına toplaşmış 36 ölkənin nümayəndələri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin terror hadisələrindən dərhal sonra Amerika xalqına və konqresmenlərinə, ABŞ prezidenti cənab Corc Buşa ünvanladığı müraciətə qoşulur, bu məsələ ilə bağlı onun prinsipial mövqeyini dəstəkləyirlər. Kütləvi insan faciəsi ilə müşayiət olunan terrorizm Azərbaycan xalqına yaxşı tanışdır. 1988-ci ildən başlayaraq qonşu Ermənistan və onun millətçi, separatçı qüvvələri tərəfindən dinc Azərbaycan əhalisinə qarşı yüzlərlə belə qanlı terror aktları törədilmişdir. Oudur ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarında törədilmiş terror hadisələri Azərbaycan xalqı tərəfindən daha kəskin hiddətlə qarşılanmışdır. Qurultay nümayəndələri 11 sentyabr terroru qurbanlarının xatirəsini dərin hüznə yad edir və Amerika xalqına başsağlığı verirlər. Əminik ki, Amerika xalqının azadlıq əzmini, sülhsevər və ədalətli mövqeyini heç bir terror aktı ilə qırmaq olmaz. Ümidvarıq ki, bütün bəşəriyyət üçün ciddi təhlükə doğuran beynəlxalq terrorizmə dünya ölkələrinin birgə səyi ilə birdəfəlik son qoyulacaqdır.

Sizə dərin hörmət və məhəbbətlə,

Dünya azərbaycanlıları.

Bakı şəhəri, 10 noyabr 2001-ci il

**DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ
2001-Cİ İL NOYABRIN 9-10-DA BAKI ŞƏHƏRİNDƏ KEÇİRİLMİŞ
I QURULTAYININ YEKUNLARI HAQQINDA
MƏLUMAT**

Bu il 10 illik yubileyini təntənə ilə qeyd etdiyimiz Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpası XX yüz ildə xalqımızın əldə etdiyi ən mühüm tarixi nailiyyətdir. Müstəqillik illərində ölkə rəhbərliyinin həyata keçirdiyi ardıcıl daxili və xarici siyasət sayəsində ictimai-siyasi sabitliyin bərqərar edilməsi, respublikamızın sosial-iqtisadi yüksəliş yoluna qədəm qoyması və beynəlxalq aləmdə Öz mövqeyini möhkəmləndirməsi Azərbaycanın daha da inkişafına səbəb olmuş, dövlətimizə dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan həmvətənlərimizin taleyi ilə yaxından maraqlanmaq, problemləri ilə məşğul olmaq imkanı vermişdir.

Müstəqil Azərbaycan Respublikası tarixən müxtəlif ictimai-siyasi və mədəni proseslər nəticəsində dünyanın ayrı-ayrı ölkələrində məskunlaşmış soydaşlarımız üçün milli iftixar, mənəvi dayaq və güvənc yeri olmuşdur. Azərbaycan dövləti də müstəqilliyimizin möhkəmləndirilməsi sahəsində dünya azərbaycanlılarının potensial imkanlarını və rolunu yüksək qiymətləndirir, müstəqil dövlət quruculuğu prosesində meydana çıxan müxtəlif problemlərin həllində, xüsusən ölkəmizin beynəlxalq nüfuzunun artmasında xaricdə yaşayan soydaşlarımız və həmvətənlərimizin mütəşəkkil qüvvəyə çevrilməsinə mühüm əhəmiyyət verir. 2001-ci il mayın 23-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi, dünya azərbaycanlıları arasında birliyin və həmrəyliyin təmin olunması, habelə Azərbaycan icmaları, cəmiyyət və birliklərinin fəaliyyətinin gücləndirilməsi və əlaqələndirilməsi ilə bağlı məsələlərin müzakirə edilməsi zərurətini nəzərə alaraq, 2001-ci il noyabrın 9-10-da Bakı şəhərində Dünya azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi haqqında Sərəncam imzaladı.

Sərəncamla Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatına tapşırılmışdı ki, Dünya azərbaycanlılarının I qurultayının keçirilməsi məqsədi ilə işçi qrupu yaratsın, iş planı hazırlayaraq onun yerinə yetirilməsini təmin etsin.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Sərəncamından irəli gələn vəzifələri yerinə yetirmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının rəhbəri Ramiz Mehdiyevin başçılığı ilə işçi qrupu yara-dılmış, qurultayın hazırlanması və keçirilməsi üzrə tədbirlər planı təsdiq olunmuşdur.

Qurultaya hazırlıq dövründə işçi qrupu xaricdə yaşayan soydaşlarımızla intensiv əlaqə yaratmış, onlarla birlikdə dünya azərbaycanlıları Qurultayının nümayəndəlik normasını və seçilməsi mexanizmini müəyyənləşdirmiş, nümayəndələrin qurultayda iştirakını təmin etmişdir. Bundan başqa, təşkilat komitəsi xaricdəki azərbaycanlıların təşkilatlarında təmsil olunmayan, lakin Azərbaycanla bu və ya digər tellərlə bağlı olan çoxlu həmvətənimizi - tanınmış ictimai, siyasi xadimləri və ziyalıları müəyyən edərək, qurultaya qonaq kimi dəvət etmişdir.

Dünya azərbaycanlılarının I qurultayında 36 xarici dövlətdə yaşayan həmvətənlərimizin cəmləşdiyi 200-dən çox müxtəlif təşkilatı təmsil etməklə, 406 nümayəndə və 63 qonaq iştirak etmişdir. Qurultay iştirakçıları planetimizin geniş coğrafi məkanını əhatə edən ABŞ, Türkiyə, Rusiya, Böyük Britaniya, Kanada, Almaniya, Fransa, Gürcüstan, Avstriya, Rumıniya, İsveçrə, Avstraliya, Özbəkistan, Ukrayna, Estoniya, Latviya, Moldova, Qazaxıstan, Danimarka, Hollandiya, Finlandiya, Belarus, İsrail və sair dövlətləri təmsil edirdilər.

Azərbaycan Respublikası qurultayda 130-dan çox müxtəlif dövlət və ictimai qurumlardan, elm, təhsil, mədəniyyət və digər yaradıcı təşkilatlardan, 25 siyasi partiyadan 702 nümayəndə və 844 qonaq ilə təmsil olunmuşdu.

2001-ci il noyabrın 9-da, qurultayın ilk iş günündə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev geniş nitq söyləmişdir. O, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi yolunda həyata keçirilən tədbirlər və qarşıda duran vəzifələr barədə ətraflı bəhs etmişdir. Prezident Heydər Əliyev dünya azərbaycanlıları arasında milli birliyin və həmrəyliyin təmin edilməsi, Azərbaycan dövləti ilə dünya azərbaycanlılarının əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi, qarşıya çıxan problemlərin həllində səylərin birləşdirilməsi zərurəti, Azərbaycan dilinin və milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunub saxlanılması və inkişaf etdirilməsi haqqında öz fikirlərini söyləmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin nitqi qurultay iştirakçıları tərəfindən böyük məm-nuniyyətlə dinlənilmiş və ruh yüksəkliyi ilə qarşılanmışdır. ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, Almaniya, Gürcüstan, Özbəkistan, Rusiya, Türkiyə və Ukraynadan, habelə Sankt-Peterburq şəhərindən gəlmiş nümayəndələr qurultayda çıxış edərək, Dünya azərbaycanlılarının I qurultayını alqışlamış və azərbaycanlıların milli birliyi, həmrəyliyi, azərbaycançılıq ideyası ətrafında birləşmək haqqında Azərbaycanın dövlət başçısının fikirlərinə şərik olduqlarını bildirmişlər.

Qurultay öz işini səkkiz komissiyada - "İnsan hüquqları və beynəlxalq əlaqələr", "Ana dili və azərbaycanşünaslıq", "Elm və təhsil", "Mədəniyyət", "İqtisadi əlaqələr", "Gənclər və idman məsələləri", "Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünün aradan qaldırılması məsələləri", "Kütləvi informasiya vasitələri və informasiya mübadiləsi" komissiyalarında davam etdirmişdir. Komissiyalarda səmərəli müzakirələr aparılmış və mühüm qərarlar qəbul edilmişdir.

Noyabrın 10-da öz işini başa vuran qurultay "Dünya azərbaycanlılarının I Qurultayının qətnaməsi", "Dünya azərbaycanlılarının I qurultayı nümayəndələrinin bütün dünya azərbaycanlılarına müraciəti", "Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı iştirakçılarının Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ problemi ilə əlaqədar dünya ictimaiyyətinə, beynəlxalq təşkilatlara, xarici ölkələrin hökumət rəhbərlərinə və parlamentlərinə müraciəti", "Dünya azərbaycanlılarının I qurultayının Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevə müraciəti", "Dünya azərbaycanlılarının I qurultayı nümayəndələrinin 2001-ci il sentyabrın 11-də Amerika Birləşmiş Ştatlarında törədilmiş qanlı terror hadisələri ilə bağlı Amerika xalqına müraciəti" adlı sənədlərini qəbul etdi.

Qurultay 103 nəfərdən ibarət Dünya Azərbaycanlılarının Əlaqələndirmə Şurasını və onun 23 nəfərdən ibarət İdarə heyətini, İdarə heyətinin sədrini və dörd müavinini seçdi. (Bu siyahılar mətbuatda dərc olunmuşdur).

Qurultayın qəbul etdiyi bütün qərarlar və sənədlər yeni yaradılmış Şuranın İdarə heyətinə təqdim edilmişdir. Dünyanın 37 ölkəsində məskunlaşmış bütün soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin geniş təmsil olduğu I qurultay dünya azərbaycanlılarının yekdil həmrəyliyi, səmərəli işgüzarlığı, ruh yüksəkliyi və fəallığı şəraitində keçmiş, müvəffəqiyyətlə öz işini yekunlaşdırmışdır. Bunu həm qurultay nümayəndələrinin əhval-ruhiyyəsi, həm də qurultayın ünvanına müxtəlif ölkələrdən, cəmiyyətlərdən, tanınmış ictimai-siyasi xadimlərdən, ayrı-ayrı şəxslərdən daxil olmuş yüzlərlə təbrik teleqramı və məktubu da təsdiq edir.

Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən siyasi partiyaların və ictimai təşkilatların geniş spektrini təmsil edən nümayəndələr də Dünya azərbaycanlılarının I qurultayına dəvət almışdılar. Lakin bir sıra siyasi partiya sədrləri - Müsavat partiyası, Milli İstiqlal partiyası, Xalq Cəbhəsi partiyası, Demokrat partiyası, Liberal partiyası və s. qurultaya dəvəti qəbul etməmiş və onun işində iştirak-dan imtina etmişlər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyev qurultaydan sonra onun iştirakçılarının şərəfinə "Gülüstan" sarayında ziyafət vermişdir.

Qurultayın bütün xərcləri, o cümlədən nümayəndələrin yol, mehmanxana, yemək xərcləri Azərbaycan dövlətinin hesabına ödənilmişdir.

Dünya azərbaycanlılarının növbəti qurultayı 2004-cü ildə keçiriləcəkdir.

**Dünya Azərbaycanlılarının
I Qurultayını hazırlayan təşkilat komitəsi**